RAPPORT NR. 5

GUDENÅUDVALGET · FORURENINGSUNDERSØGELSE AF GUDENÅSYSTEMET

GUDENÅUNDERSØGELSEN

Undersøgelse af spildevand - Papirfabrikker

G U D E N Å U N D E R S Ø G E L S E N

1973 - 1975

UNDERSØGELSE AF SPILDEVAND FRA PAPIR- OG PAPFABRIKKER

Vandkvalitetsinstituttet, ATV
Agern Allé 11, 2970 Hørsholm

Sagsnr.: 25.4.158
1975-11-05 WF-WWT

Sagsbehandlere:

Civ.ing. Knud Strange Nielsen
Civ.ing. Poul B. Heise

INDHOLDSFORTEGNELSE

P U N K T		Side
0.	RESUME	1
1.	INDLEDNING	4
	1.1 Formål	4
2.	KARAKTERISTIK AF DE UNDERSØGTE FABRIKKER	5
	2.1 Silkeborg Papirfabrik	5
	2.2 J. Smiths Papfabrik	7
	2.3 Vilholt Papfabrik	10
3.	DEN FORELIGGENDE UNDERSØGELSE	12
	3.1 Undersøgelsens planlægning	12
	3.2 Undersøgelsens gennemførelse	12
4.	VANDFØRINGSMÅLING OG PRØVETAGNING	14
	4.1 Silkeborg Papirfabrik	14
	4.2 J. Smiths Papfabrik	19
	4.3 Vilholt Papfabrik	20
5.	VURDERING AF KEMISKE ANALYSER	23
	5.1 Silkeborg Papirfabrik	23
	5.2 J. Smiths Papfabrik	28
	5.3 Vilholt Papfabrik	33
	5.4 Pap- og papirfabrikkernes stofudledning	37
6.	RECIPIENTFORHOLD	46
	6.1 Silkeborg Papirfabrik - Remstrup å	46
	6.2 J. Smiths Papfabrik - Nørreå	51
	6.3 Vilholt Papfabrik - Gudenåen	55
7.	KONKLUSION	59
	LITTERATURFORTEGNELSE	65
	BILAG 1	B1 - B4

FIGUR- OG TABELFORTEGNELSE

F I G U R		Side
2.1	Flowdiagram, Vilholt Papfabrik	11
3.1	Princip for måleopstilling	13
4.1	Udløbsarrangement, Silkeborg Papirfabrik	14
4.2	Aktuelle opstilling af måleudstyr ved J. Smiths Papfabrik	19
4.3	Målekasse, Vilholt Papfabrik	21
5.1	Bundfældningskurver, Silkeborg Papirfabrik 3/9 - 10/9 1974	26
5.2	Bundfældningskurver, J. Smiths Papfabrik, 3/9 - 10/9 1974	31
5.3	Bundfældningskurver, Vilholt Papfabrik, 3/9 - 10/9 1974	36
5.4	Nedbrydelighedskurver for virksomhedernes afløbsvand	42
6.1	Sedimentudtagningsstationer, Remstrup å og Silkeborg Langsø	48
6.2	Sedimentudtagningsstationer, Nørreå og Søndermølle å	54
6.3	Sedimentudtagningsstationer, Gudenå nedstrøms Vilholt Papfabrik	57

T A B E L		
2.1	Silkeborg Papirfabrik. Spildevandsudledning	6
2.2	J. Smiths Papfabrik, Bruunshåb. Oversigt over foretagne prøver og analyser	9
4.1	Vandmængder, Silkeborg Papirfabrik	16
4.2	Vandføring i Remstrup å og vandstand	18
4.3	Vandmængderegistrering, J. Smiths Papfabrik, Viborg, fra 3/9 - 10/9 1974	20
4.4	Vandmængderegistrering, Vilholt Papfabrik, fra 3/9 - 10/9 1974. (Hver runde 8 timer)	22
5.1	Analyseresultater, Silkeborg Papirfabrik	23
5.2	Gennemsnitsanalyseresultater, Silkeborg Papirfabrik, husspildevand m.m.	24

FIGUR- OG TABELFORTEGNELSE

T A B E L		Side
5.3	Silkeborg Papirfabrik, 15/5 1975	27
5.4	Tungmetalindhold, bundfældeligt stof. Silkeborg Papirfabrik, 3/9 - 10/9 1974	28
5.5	Analyseresultater, J.M. Smiths Papfabrik	29
5.6	Gennemsnitsanalyseresultater, J.M. Smiths Papfabrik og Viborg Centralrenseanlæg	29
5.7	J. Smiths Papfabrik, 15/5 1974	32
5.8	Tungmetalindhold, bundfældeligt stof. J. Smiths Papfabrik, 3/9 - 10/9 1974	32
5.9	Analyseresultater, Vilholt Papfabrik	33
5.10	Gennemsnitsanalyseværdier, Vilholt Papfabrik	34
5.11	Vilholt Papfabrik, 15/5 1975	35
5.12	Tungmetalindhold, bundfældeligt stof, Vilholt Papfabrik, 3/9 - 10/9 1974	37
5.13	Udledte mængder i måleperioden	38
5.14	Forholdet mellem gennemsnitskoncentrationer	39
5.15	Nedbrydningskonstanter	44
6.1	Sedimentanalyser. Remstrup å og Silkeborg Langsø	49
6.2	Sedimentanalyser. Nørreå og Søndermølle å	53
6.3	Sedimentanalyser. Gudenå efter Vilholt	58

0. RESUME

I forbindelse med det almene spildevandsprojekt i Gudenåundersøgelsen 1973 - 75 besluttedes det at gennemføre en belastningsundersøgelse af følgende virksomheder, der alle udleder spildevand separat til Gudenåsystemet:

Silkeborg Papirfabrik, udledning til Remstrup å (Gudenå) og Silkeborg Langsø,

J. Smiths Papfabrik, Viborg, udledning til Nørreå,

Vilholt Papfabrik, udledning til Gudenå før Mossø.

Formålet med undersøgelsen var at vurdere papir- og papfabrikkernes nuværende afløbsvands sammensætning og mængde samt at vurdere recipientsystemets belastning.

Undersøgelsen er gennemført ved udtagning og analysering af vandprøver (mængdeproportionale) i takt med virksomhedernes arbejdsrytme, kontinuert registrering af vandmængderne samt udtagning af sedimenterbart materiale og analysering for tungmetaller.

Fra de respektive virksomheder udledtes følgende døgnmængder:

	Silkeborg Papirfabrik	J. Smiths Papfabrik	Vilholt Papfabrik
Total kvælstof	1o,8 kg	1,o kg	3,2 kg
Total fosfor	2,2 kg	o,2 kg	o,9 kg
Organisk stof (BI_5)	28o kg	47 kg	1o3 kg
Organisk stof (COD)	499 kg	1o7 kg	267 kg
Fast stof (susp.stof)	585 kg	82,5 kg	46o kg
Fast stof (tørstof)	26oo kg	343 kg	929 kg
Vandmængde	7171 m^3	1o71 m^3	1754 m^3

De udledte næringsstofmængder, kvælstof og fosfor, er for alle tre virksomheders vedkommende marginale i forhold til recipienternes egentransport.

Mængden af organisk stof, der udledes fra virksomhederne, medfører, at indholdet af iltforbrugende materiale i de respektive recipienter under minimumsafstrømningsforhold forøges maksimalt 2o %. Da det organiske stof er forholdsvis tungt nedbrydeligt, og da recipientkapaciteten i Gudenårecipienterne er god, vil iltforholdene ikke ændres væsentligt ved udledningen af virksomhedernes afløbsvand. Nørreåens recipientkapacitet er opbrugt og bør ikke belastes yderligere med organisk stof.

Udledningen af fast stof er især fra Silkeborg Papirfabrik og Vilholt Papfabrik stor, og det anbefales derfor, at man indfører renseforanstaltninger eller forbedrer den nuværende rensning med henblik på at begrænse faststofudledningerne.

Tungmetalbestemmelserne viste, at tungmetalindholdet i bundfældeligt materiale fra de tre virksomheders afløbsvand lå på niveau med eller var lavere end tungmetalindholdet i slam fra ubelastet spildevand (spildevand alene fra boligområder).

Der er konstateret forhøjet indhold af kviksølv i sedimentet i Remstrup å og Silkeborg Langsø - et forhold, der kan skyldes anvendelsen af kviksølv som svampebekæmpelsesmiddel i importeret papirmasse omkring 196o'erne. Der er ikke registreret tilsvarende forhold i Nørreå og Gudenå efter Vilholt.

GUDENÅ - SYSTEMET

Papir-og papfabrikker.

1. INDLEDNING

I GUDENÅUNDERSØGELSEN 1973-75 indgår undersøgelse af stofbelastningen af Gudenå-systemets recipienter med spildevand. Spildevandet kan stamme fra henholdsvis husholdning, industri, dambrug og landbrug. De væsentligste industrier med eget udløb til Gudenå-systemet udgøres af pap/papirfabrikker. Disse virksomheder er behandlet i lov om miljøbeskyttelse (nr. 372 af 13. juni 1973), kap. 5, om særlig forurenende virksomheder.

I Gudenå-systemet findes tre fabrikker af denne type, nemlig:

Silkeborg Papirfabrik,	oparbejdning af papirmasse til færdigt papir
J. Smiths Papfabrik, Bruunshåb,	oparbejdning af gammelt papir til pap
Klostermølle & Vilholt,	oparbejdning af gammelt papir til pap.

1.1 Formål

Formålet med undersøgelsen var at belyse papirfabrikkernes udledningsforhold af spildevand i Gudenå-systemet, idet udnyttelsen af Gudenå-systemet som vandforsyning og kraftforsyning samt recipient var og er af stor betydning for fabrikkernes placering. Undersøgelsen skulle omfatte en vurdering af mængder og koncentrationer af forurenende stoffer i spildevandet samt dettes nedbrydelighed. Formålet skulle desuden være at konstatere eventuelle virkninger af tidligere udledninger ved udtagning af sedimentprøver i recipienten efter afløbet.

2. KARAKTERISTIK AF DE UNDERSØGTE FABRIKKER

2.1 Silkeborg Papirfabrik

Silkeborg Papirfabrik tilhører koncernen "De forenede Papirfabrikker". Fabrikken grundlagdes 1850 af brødrene Drewsen. Fabrikken fremstiller træfrit skrive- og trykpapir af finere kvalitet (herunder bl.a. pengesedler). Papirprodukterne fremstilles ud fra klude og papirmasse, som indkøbes såvel i Danmark, som i Sverige og Finland. Råvandet til papirfabrikationen indtages fra Gudenåen (Remstrup Å), hvor der ifølge landvæsenskommissionskendelsen fra 1964 /6 / blev tildelt 9 m^3/min. med max. 18 m^3/min. i kortvarige perioder. Råvandet renses i sommerperioderne, dels ved fældning med $Al_2(SO_4)_3$ og efterfølgende sedimentation, dels ved passage af sandfilter før det anvendes i produktionen. Spildevandet fra 3 papirmaskiner samles i et fælles afløb og udledes sammen med kølevandet gennem en neddykket udløbsledning i Gudenåen. Kølevandsoppumpningen blev ved landvæsenskommissionskendelsen fastsat til 12 m^3/min. hele året rundt.

En del af spildevandet passerer et forsøgsfilter, som tilbageholder en del af det opslemmede stof. Filteret har en maksimumkapacitet på 4 m^3/min. Endelig kan en del regnvand fra tagrender m.m. ende i spildevandsudløbet. Vandet fra de sanitære installationer til de ca. 330 beskæftigede sendes via det kommunale kloaknet til renseanlægget i Søholt.

Ved vurderingen af forurenende stoffer fra papirfabrikker bør mængden sættes i relation til års/dagsproduktion og vandmængde. Disse fordeler sig således ifølge De forenede Papirfabrikker's egne oplysninger. Disse er baseret på den interne spildevandskontrols målinger af opslemmet materiale og organisk stof (BI_5).

Tabel 2.1

Silkeborg Papirfabrik. Spildevandsudledning.

	1971	1972	1973	1974 (skøn)
Produktion, ts	14.780	15.487	14.716	15.778
Produktionsdøgn	286	286	264	281¾
Spildevand, forurenet m^3/år	mill.: 1,78	mill.: 1,58	mill.: 1,2	mill.: 1,1
- - m^3/døgn	6.200	5.500	4.500	3.900
Spildevand (køling og skylning) m^3/år	mill.: 1,8	mill.: 1,7	mill.: 1,3	mill.: 1,2
- - m^3/døgn	6.300	5.900	4.900	4.300
Spildevand, i alt m^3/år	mill.: 3,58	mill.: 3,28	mill.: 2,5	mill.: 2,3
- - m^3/døgn	12.500	11.500	9.400	8.200
Opslemmet stof, i alt ts/år	456	402*	300*	300* (skøn)
- - , org. ts/år	191	183	147	150 (-)
- - , uorg. ts/år	265	219	153	150 (-)
Opslemmet stof, i alt kg/dg	1.600	1.400	1.130	1.100 (skøn)
- - , org. kg/dg	670	640	550	550 (-)
- - , uorg. kg/dg	930	760	580	550 (-)
BI_5-belastning, ts/år	-	-	ca. 140	ca. 140
- , kg/døgn	-	-	ca. 530	ca. 530
- , mg/l	ca. 50	ca. 50	ca. 55	ca. 55

* Herfra fragår stof optaget på forsøgsfilteret og kørt til plads, hvilket i 1972 androg ca. 40 tons,
1973 - ca. 60 tons og skønnes i
1974 at andrage ca. 80 tons fordelt med ca. 70% på organisk og 30% på uorganisk stof.

Der udledes således 1974 ca. 14 kg opslemmet stof og ca. 9 kg BI_5 pr. produceret ton papir.

Århus amtsvandvæsen har siden 1971 foretaget halvårlig spildevandskontrol af udløbet. Kontrollen har ikke omfattet vandføringsmåling, men udtagning af vandprøver til kemisk analyse.

2.2 J. Smiths Papfabrik, Bruunshåb

Denne fabrik oparbejder papiraffald (aviser, ugeblade, tapetrester o.a.) til pap efter samme princip som Vilholt Papfabrik (se senere). Bruunshåb Papfabrik er opdelt i to virksomhedsafsnit, den gamle fabrik med afløb til Viborg kommunes centralrenseanlæg og den nye papfabrik med eget renseanlæg. Papfremstillingen følger flowdiagram som vist på figur2.1, side 11. Efter Papirmaskinen løber spildevandet til et flotationsanlæg, hvor en del af tørstoffet frafloteres og tilbageføres processen. Endvidere recirkuleres 2/3 af vandmængden. Resten, ca. 4o m^3/time, føres via en kloakledning til Nørre Å.

Der er kun foretaget undersøgelser på den nye papfabrik. Vandet til papfabrikationen oppumpes fra en grundvandsboring, som dækker vandforbruget både på den nye og den gamle fabrik. I det følgende behandles kun den nye fabrik, idet den gamle fabriks spildevand ledes til centralrenseanlægget i Bruunshåb, hvorimod den nye fabriks spildevand tilledes Nørre Å. Udledningstilladelsen er baseret på en landvæsenskommissionskendelse fra 3. september 1973, hvori det bestemmes, at det rensede spildevand (procesvand), der afledes til Nørre Å, i den tid afledningen sker, højst må indeholde 5o kg frafiltrerbart tørstof pr. døgn udregnet som middeltal over en uge, idet der dog kun må være et døgn i en uge, hvor denne mængde overstiger 75 kg, og døgnmængden må ingensinde overstige 1oo kg frafiltrerbart tørstof.

Det biokemiske iltforbrug, BI_5, for det afledte rensede vand må højst være 5o kg pr. døgn udregnet som middeltal for de dage i ugen, hvor afledning finder sted, idet der dog kun må være et døgn i en uge, hvor denne mængde overstiger 75 kg, og døgnmængden må ingensinde overstige 1oo kg. /3/.

Fabrikken producerer i udgangen ca. 7½ tons pap/døgn. Kravene i kendelsen svarer altså til 6,6 kg tørstof og 6,6 kg BI_5 pr. ton produceret pap.

Der har i forbindelse med behandling af landvæsenskommissionssagen vedrørende Smiths Papfabrik været foretaget en del undersøgelser af afløbsforholdene. I forbindelse med den verserende landvæsenskommissionssag udarbejdede Viborg amtsvandvæsen et notat /8/ om "Nørre Å's kapacitet som recipient for spildevand", herunder fra J. Smiths Papfabrik A/S, Bruunshåb. Det oplyses heri, at spildevandsmængderne fra den nye fabrik udgør 4o m^3/time døgndrift og 3oo m^3/døgn over ca. 9 timer fra den gamle fabrik. Indholdet af organisk stof for det urensede spildevand fra den nye og den gamle fabrik udgjorde henholdsvis 57o mg/l og 52o mg/l, målt som BI_5. Det anføres i notatet, at Søndermølle Å ikke bør anvendes som recipient for spildevand fra papfabrikkerne, men at afledning i stedet bør ske til Nørre Å. Inden udledning af spildevandet kunne dette behandles enten i Viborg kommunes centralrenseanlæg eller i selvstændigt renseanlæg. I tabel 2.2 er givet oversigt over analyseresultater.
Når beslutningen om rensning i selvstændigt flotationsanlæg blev gennemført, skyldtes det, at det herved var muligt at genanvende en del af de frafloterede fibre.

Måleopstilling og prøvetagning på den nye fabrik foregik i den kloakbrønd, hvorfra Viborg kommune/Amt foretager den i kendelsen bestemte månedlige kontrol med fabrikkens afløbsforhold. Spildevandet fra de sanitære installationer for fabrikkens 15 ansatte føres til Viborg kommunes renseanlæg.

Tabel 2.2

J. Smiths Papfabrik, Bruunshåb.

Oversigt over foretagne prøver og analyser. /8/.

Dato	kl.	Prøve-type	Q m^3/h	pH	Bdf. ml/l	COD-perm. mg O_2/l	COD-dicr. mg O_2/l	BI_5 mg O_2/l	BI_5 mg O_2/l	Tørstof mg/dg	Glødetab mg/l
13.3.74		I S	40	7,7	1,7	250	280	95	91	269	-
		II S	40	7,6	2,5	290	260	90	86	254	-
27. - 28.3.74	16.00-15.30	P	$\overline{X}$ = 40	7,6	4,5	190	930	200	☆ 192	346	-
5.7.74	10.50	III S	47	7,4	spor	60	85	43	43	100	-
7. - 8.8.74	12.00-11.00	B	41	7,5	1,6	45	157	67	66	106	50
8.8.74	12.22	S	25	7,6	1,2	44	163	72	☆43 (72)	☆82 (137)	46
8. - 9.8.74	12.00-11.00	B	45	7,7	0	75	147	71	76	97	30
9.8.74	12.07	S	33	7,4	0,4	59	125	48	☆38 (48)	☆58 (73)	32

☆) udregnet ved 1.000 m^3/døgn

P: Proportionalprøve
S: Stikprøve
G: Gennemsnitsprøve
B: Blandingsprøve af timegennemsnitsprøver

Bemærkninger:

I : Afløb fra rensningsanlæg.

II : Udløb i Nørre Å.

III: Stikprøve fra rensningsanlæg.
Q ~ 1.000 m^3/døgn.

2.3 Vilholt Papfabrik

Klostermølle og Vilholt pap- og træmassefabrikker er beliggende ved Gudenåen lige før Mossø. Disse industrier har eksisteret gennem århundreder, og der foreligger derfor ingen kendelse hverken for vandindvinding eller spildevandsafledning. I øjeblikket oparbejdes avispapir, ugeblade, tapetrester og lignende til papplader. Pappladerne produceres kun på Vilholt, hvorimod tørring af de våde papplader, glitning og opskæring sker på Klostermølle.

En nylig brand på Klostermølle har aktualiseret spørgsmålet om produktionens fremtid. I øjeblikket er der ingen endelig beslutning truffet, og de udførte målinger på Vilholts spildevand udgør således slutningen på et langt udviklingsforløb. Vejle Amts vandinspektorat har under hensyntagen til denne usikkerhed besluttet at genoptage sagen om Klostermølles og Vilholts spildevandsafledning i løbet af 1975.

Arbejdsprocessen fremgår af det simplificerede flowdiagram på figur 2.1, side 11.

Der foretages ingen særlige interne renseforanstaltninger for at begrænse udledningen, men da der i virkeligheden indbygges vand i de våde papplader, skulle vandmængden dels kunne nedsættes, og mængden af de udledte fibre begrænses.

Efter pulperen findes et udtag for clips, hæfteklammer og andre tunge genstande. Dette affald bør tages op og deponeres. Ved uheld kan der ske en udledning af dette i Gudenåen.

Der findes ingen tal for vandføringen, og af kemiske parametre findes én enkelt spildevandsanalyse.

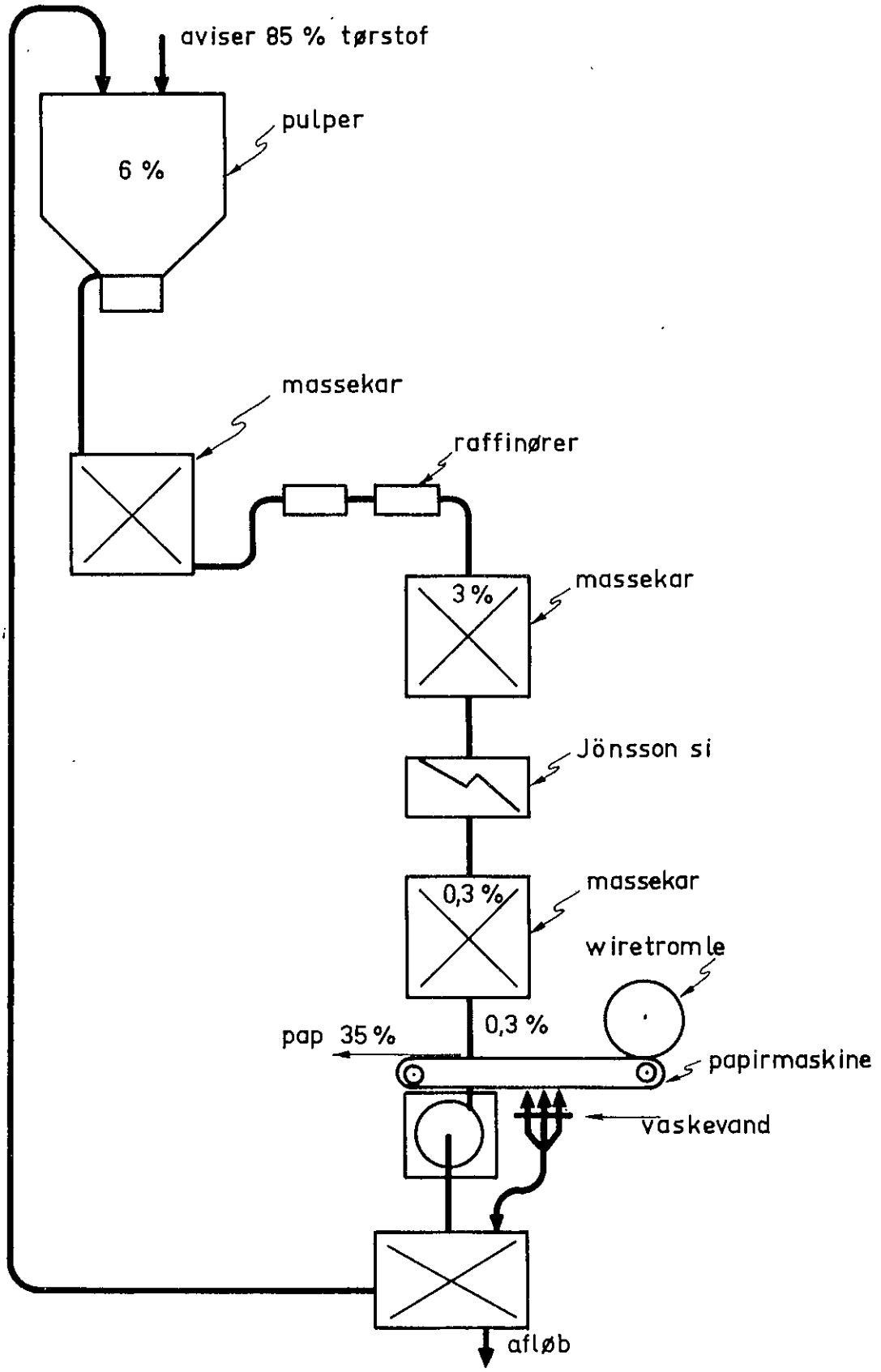

Figur 2.1 Flowdiagram, Vilholt Papfabrik.

3. DEN FORELIGGENDE UNDERSØGELSE

3.1 Undersøgelsens planlægning

I juli måned 1974 udsendtes et brev til de nævnte fabrikker, hvori VKI anmodede om medvirken ved undersøgelsen. Medvirkenen omfattede:

1) fremskaffelse af eksisterende oplysninger (analyseresultater, kloakoplysninger m.m.)

2) bistand i forbindelse med etablering af måleopstilling og prøvetagning

3) udfyldelse af spørgeskema.

Ved et senere personligt møde på de enkelte fabrikker diskuteredes detaljerne vedrørende den praktiske gennemførelse af undersøgelsen, som fandt sted i ugen fra den 3.9.1974 til 1o.9.1974. Endvidere var de tre amter, Århus, Vejle og Viborg, behjælpelige med fremskaffelse af kendelser fra landvæsenskommissioner og analyseresultater m.m. Det øvrige undersøgelsesprogram fremgår af bilag 1.

3.2 Undersøgelsens gennemførelse

Undersøgelsen startede med opstilling af måleudstyr på papfabrikkerne i Vilholt og Bruunshåb mandag den 2.9.1974 og på Silkeborg papirfabrik den 3.9.1974.

Måleopstillingen på hver fabrik bestod i princippet af et måletværsnit til vandmængdebestemmelser, flowproportional gennemsnitsprøvetagning samt en 25 l's bundfældningsbeholder med slangepumpe til udtagning af sedimentprøver (figur 3.1 viser princip for måleopstilling). Fabrikkerne i Vilholt og Silkeborg var behjælpelige med tilsyn og pasning af prøvetagere og udstyr, mens Viborg amtsvandvæsen tilså udstyret opstillet ved den allerede etablerede målebrønd i Bruunshåb.

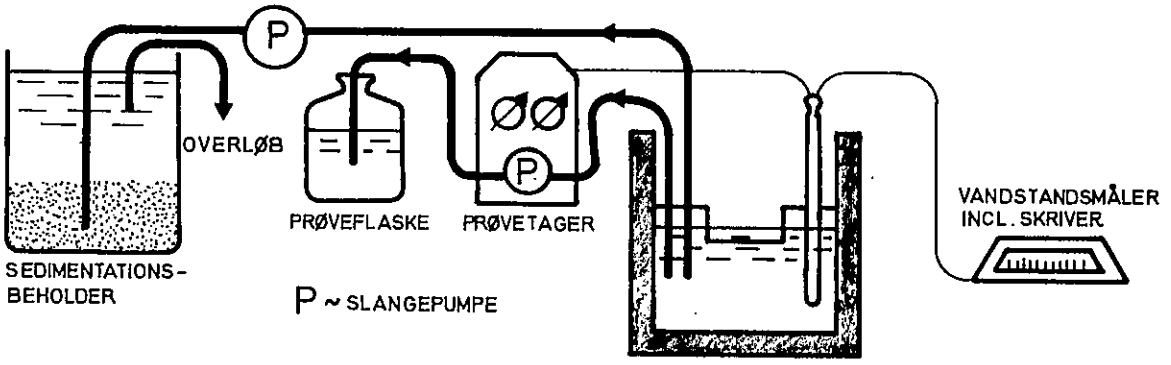

Figur 3.1 Princip for måleopstilling.

Den 22., 23. og 24.oktober foretog VKI sedimentprøvetagning efter udløbet i de enkelte recipienter. Der blev udtaget sedimentsøjler, som blev sektioneret til kemisk analyse.

4. VANDFØRINGSMÅLING OG PRØVETAGNING

4.1 Silkeborg Papirfabrik

Udløbsarrangementet ved Remstrup Å (Gudenå) består af en åben rektangulær samlerende, der fortsætter i en ca. 5 m lang dykket udløbsledning.

Samlerenden modtager dels kølevand og dels produktionsvand. Idet de to vandtyper først blandes i samlerendens sidste del, er der mulighed for særskilt at udtage vand fra produktionsnettet, og bl.a. i undersøgelsesperioden pumpedes herfra produktionsvand til behandling på Papirfabrikkens forsøgsrenseanlæg. Forsøgsrenseanlægget er et tromlefilter, kapacitet 3-4 m^3 vand pr. minut; det rensede vand returneres til samlerenden, jævnfør figur 4.1.

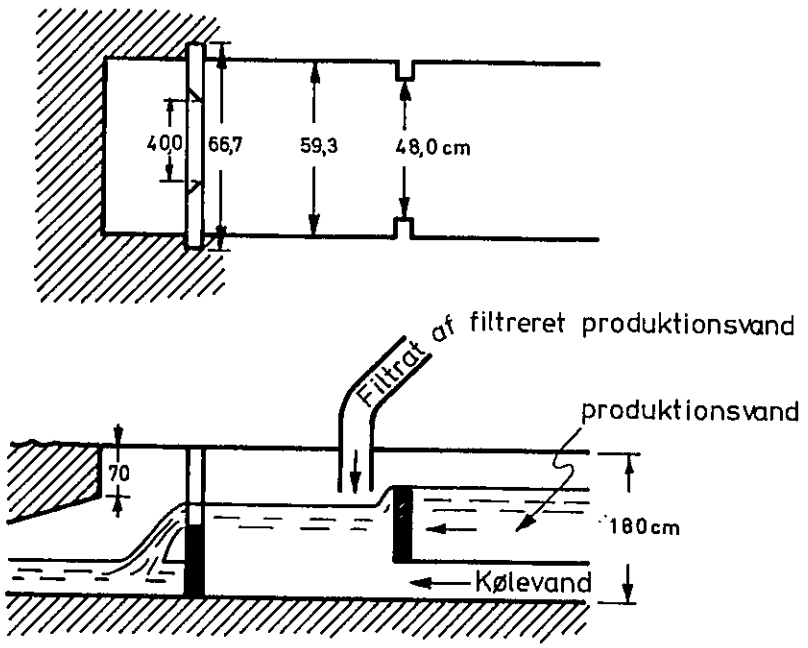

Figur 4.1 Udløbsarrangement, Silkeborg Papirfabrik.

I forbindelse med nærværende undersøgelse etableredes et rektangulært måleoverfald (4o cm bredt) i samlerenden, således at såvel proces- som kølevand blev registreret. Eventuel nedbør, der tilførtes afløbssystemet, blev også registreret. Til registreringen anvendtes som nævnt et rektangulært overfald, og vandstandshøjden måltes kontinuerligt med kapacitivføler (STRUERS aqua-proper).

Vandføringsmålingerne er angivet i tabel 4.1, hvor endvidere er angivet summen af vandmængderne aflæst på papirmaskinernes vandmålere samt kølevandsmængderne. Desuden er døgnnedbørsmængderne registreret på Søholt renseanlæg angivet.

Silkeborg Papirfabrik ved udløbsarrangementet til Remstrup å. Det grå hus i midten rummer forsøgsfilteret.

Tabel 4.1 Vandmængder, Silkeborg Papirfabrik.

Prøvetagningsrunde nr.	dato, tidsrum	afløbsmængder 1/sek	vandmålere 1/sek	kølevand	nedb. mm
1	3/9 : 14-22	11o	62	17 1/sek**	-
2	3/9 : 22-o6	119	61		(2)
3	4/9 : o6-14	133	64		-
4	4/9 : 14-22	133	62		-
5	4/9 : 22-o6	137	6o		0
6	5/9 : o6-14	129	63		-
7	5/9 : 14-22	126	56		-
8	5/9 : 22-o6	136	5o		6
9	6/9 : o6-14*	174	88		-
1o	6/9 : 14-22	151	57		-
11	6/9 : 22-o6	146	63		18
12	7/9 : o6-12	144	63		-
13	7/9 : 14-22	163	6o		-
14	7/9 : 22-o6	166	67		1
	8/9	-	-		25
18	9/9 : o6-14*	146	1o3	17 1/sek	-
19	9/9 : 14-22	166	69		-
2o	9/9 : 22-o6	171	64		6
21	1o/9 : o6-14	168	67		
		gsn.	66	17	

* stop på papirmaskine.

** skønnet kølevandsmængde 1 m^3/min ~ 17 1/sek.

Vandforbruget til papirfabrikation holder sig ved normale driftsforhold ret konstant, bortset fra start og stop på papirmaskinerne, under hvilke vandforbruget kan stige en del.

Det bemærkes, at de i afløbet målte værdier alle er væsentligt højere end summen af vandmålernes værdier og den skønnede kølevandsmængde. Der er ingen systematisk variation på de i afløbet målte og de på vandmålerne aflæste værdier.

Afvigelserne kan skyldes et eller flere af nedennævnte forhold:

1) Vandmængdemålingen i afløbet er unøjagtig (op til 25%) på grund af urolige tilløbsforhold i "målebrønden", der især skyldes kølevandsindstrømningen.

2) Vandmålerne kan være unøjagtige på grund af slidtage.

3) Kølevandsmængden kan variere i forhold til den skønnede mængde.

4) Nedbøren i måleperioden forøger vandmængderne (den direkte tilstrømmende vandmængde fra nedbør via befæstede arealer m.m. er dog kun ringe (18 mm nedbør på papirfabrikkens arealer fordelt over et døgn svarer skønsmæssigt til 5 l/sek)).

5) Indsivningsvandmængden i systemet kendes ikke. Denne må foruden systemets tæthed afhænge af nedbørsforhold samt det varierende vandspejl, der er i Remstrup Å. (Søndag den 28/9 - 75 konstateredes praktisk taget intet vand i produktionsafløbsrenden, hvilket kunne tyde på, at indsivningsmængderne er små).

I forbindelse med stofbelastningsvurderingerne, afsnit 5, benyttes vandmængderegistreringerne på vandmålerne + kølevandsmængden, idet det må skønnes, at afløbsmålingen er for usikker.

Konklusionen af vandmængdemålingen på Silkeborg Papirfabrik er følgende:

Ved fremtidig udløbskontrol bør vandmængdemålingen i afløbet være kontinuerlig og målingen foreslås gennemført ved anvendelse af en egentlig målerende (venturikanal eller Parshall-rende) etableret alene i produktionsvandrenden. Kølevandsmængderne foreslås registreret ved hjælp af vandmåler.

I tabel 4.2 er angivet vandføring og vandstand i Remstrup Å i undersøgelsesperioden.

Tabel 4.2 Vandføring i Remstrup Å og vandstand.

Dato	Vandføring m^3/sek	Vandstand mm
3/9	7,73	0
4/9	7,82	+ 5
5/9	8,28	+ 1o
6/9	8,67	+ 1o
7/9	9,21	+ 1o
8/9	5,21	+ 25
9/9	15,9o	+ 2o
1o/9	14,4o	+ 4o

Prøvetagningsopstillingen bestod af følgende:

1) Vandføringsdel incl. skriver med signal til prøvetager for flowproportional prøvetagning.

2) Prøvetager - slangepumpe (HCV type, Struers).

3) Opsamlingsbeholder incl. slangepumpe for udtagning af sedimenterbart materiale, mindst to timers sedimenteringstid.

Princippet i opstillingen er angivet i figur 3.1.

Figur 4.2 Aktuelle opstilling af måleudstyr ved J. Smiths Papfabrik.

4.2 J. Smiths Papfabrik, Bruunshåb

Spildevandet fra den nye papfabrik samles og passerer en kloakmålebrønd, inden det løber ud i Nørre Å. Viborg Amtsvandvæsen har ført kontrol med papfabrikkens spildevand og har fremstillet et måleoverfald, som passer til brønden. Måleoverfaldet er nu overtaget af Viborg kommune, der skal foretage den fremtidige kontrol med spildevandet. Måleopstillingen, incl. prøveudtagningsudstyr, gennemførtes identisk med måleopstillingen i Silkeborg, jævnfør figur 3.1 og 4.2.

Samtidig med målingerne i brønden blev vandforbruget registreret på fabrikkens måler. Resultaterne af målingerne i brønden og på fabrikken fremgår af tabel 4.3.

Overensstemmelsen mellem VKI's måler og papirfabrikkens er hæderlige med en afvigelse indbyrdes på ca. 1o %.

Tabel 4.3 Vandmængderegistrering, J. Smiths Papfabrik, Viborg, fra 3/9 til 1o/9 1974.

Prøverunde nr.	Måler Papfabrik m^3/time	Måler VKI m^3/time
1	43,7	↑
2	45,8	41,1
3	44,3	↓
4	42,3	↑
5	44,2	(1o,7)
6	42,8	↓
7	42,8	48,2
8	44,4	
9	43,9	47,5
1o	41,9	39,2
11	43,9	
18	44,9	49,8
19	47,o	
2o	-	
21	42,7	

4.3 Vilholt Papfabrik

Vandføringsmålingerne på Vilholt Papfabrik vanskeliggjordes af kloakudløbets udmunding tæt ved Gudenåens bred. Da der ikke var mulighed for målinger inde på fabrikken, opbyggedes en målekasse omkring udløbet. (Se foto). Princippet i målekassen er vist på figur 4.3.

Prøveudtagning til såvel vandkemiske analyser som sedimentprøver foregik på samme måde som på de øvrige fabrikker.

Vandføringsmålingerne ses i tabel 4.4.

Ved fremtidige afløbskontrolmålinger foreslås etableret et stationært målebygværk med V-overfald, 3o cm højt, 9o°-åbning. Dette skal placeres således, at der i videst

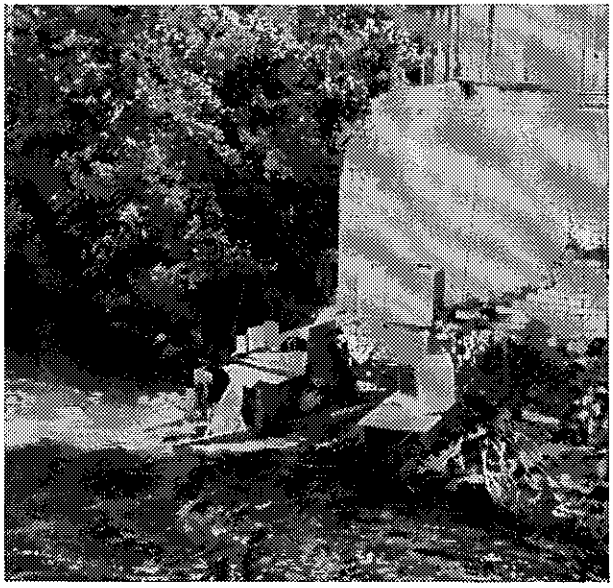

Afløb fra Vilholt Papfabrik uden og med måleudstyr.

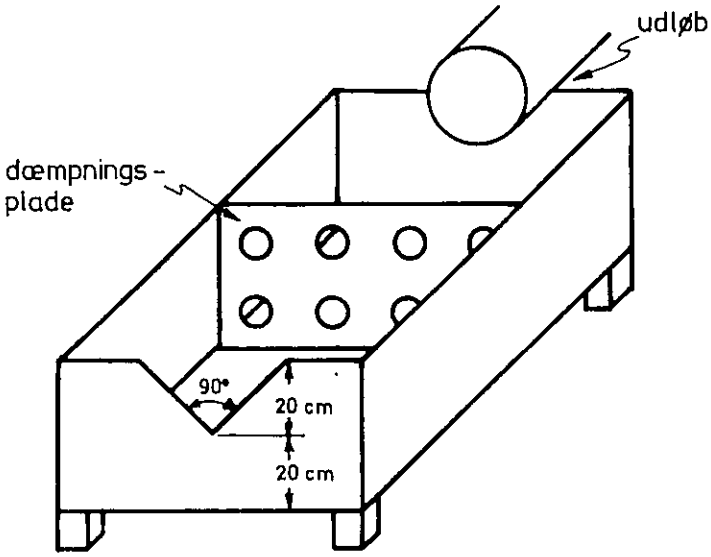

Figur 4.3 Målekasse, Vilholt Papfabrik.

muligt omfang er frit fald efter V-overfaldet. (Bemærk at Gudenåens vandspejl i visse perioder stiger til niveau med udløbsrøret).

Tabel 4.4 Vandmængderegistrering, Vilholt Papfabrik, fra 3/9 til 1o/9 1974. (Hver runde 8 timer).

Prøvetagningsrunde	Gennemsnitsvandmængde 1/sek
1	19,8
2	22,1
3	16,o
4	14,5
5	21,2
6	23,o
7	19,2
8	21,o
9	2o,6
1o	19,7
11	19,2
12	-
13	-
14	-
18	19,9
19	21,4
2o	24,5
21	22,6

Totale gennemsnit 2o,3 1/sek.

5. VURDERING AF KEMISKE ANALYSER

5.1 Silkeborg Papirfabrik

En simpel statistisk beregning af analyseparametrene ses i tabel 5.1.

Tabel 5.1 Analyseresultater, Silkeborg Papirfabrik

STATISTIK PA PAPIRFABRIKKEN I SILKEBORG

VARIABLE	N	MEAN	STANDARD DEV	VARIANCE	SUM	CORRECTED SS	LOW	HIGH	C.V. %
TN mg/l	18	1.593611	0.975586	0.951767	28.685000	16.180040	0.685000	4.430000	61.219
TP mg/l	18	0.309833	0.212173	0.045018	5.577000	0.765298	0.057000	1.020000	68.480
COD mg O_2/l	18	69.611111	22.304248	524.604575	1253.000000	8518.277778	29.000000	110.000000	32.903
TS g/l	18	0.358333	0.045922	0.002109	6.450000	0.035850	0.300000	0.450000	12.815
GL g/l	18	0.122778	0.031212	0.000974	2.210000	0.016561	0.090000	0.210000	25.421
TU JTU	18	61.944444	23.991382	575.584967	1115.000000	9784.944444	24.000000	125.000000	38.730
PE mg O_2/l	18	18.111111	5.411196	29.281046	326.000000	497.777778	13.000000	35.000000	29.878
SS mg/l	18	81.666667	39.199340	1536.588235	1470.000000	26122.000000	28.000000	168.000000	47.999
PH	18	6.586889	0.096336	0.009291	118.600000	0.157778	6.400000	6.700000	1.462
BI mg O_2/l	18	38.888889	9.523277	90.692810	700.000000	1541.777778	17.000000	58.000000	24.488

STATISTIK PA PAPIRFABRIKKEN I SILKEBORG

OBS	IDEN	TN mg/l	TP mg/l	COD mgO_2/l	TS g/l	GL g/l	TU JTU	PE mgO_2/l	SS mg/l	PH	BI mgO_2/l
1	SIL 1	1.090	0.265	53	.34	.10	59	17	88	6.5	35
2	SIL 2	0.820	0.235	63	.30	.09	28	14	62	6.6	34
3	SIL 3	0.925	0.190	92	.36	.11	52	18	86	6.7	30
4	SIL 4	1.060	0.215	85	.34	.11	58	18	102	6.6	32
5	SIL 5	1.030	0.220	110	.45	.15	72	18	128	6.7	36
6	SIL 6	0.685	0.190	49	.33	.10	68	13	94	6.7	33
7	SIL 7	1.030	0.230	58	.38	.13	72	15	110	6.5	43
8	SIL 8	0.745	0.235	89	.44	.15	125	17	168	6.7	54
9	SIL 9	1.900	0.280	102	.36	.12	96	23	146	6.7	58
10	SIL10	1.700	0.180	79	.35	.10	83	25	70	6.6	49
11	SIL11	2.000	0.067	55	.31	.09	44	20	48	6.6	33
12	SIL12	1.600	1.020	29	.35	.13	24	14	28	6.6	17
13	SIL13	3.530	0.340	62	.38	.13	46	35	74	6.4	44
14	SIL14	4.430	0.250	91	.43	.21	64	15	94	6.5	46
15	SIL18	1.200	0.560	69	.38	.10	44	13	48	6.7	37
16	SIL19	1.580	0.515	61	.38	.16	53	18	46	6.5	36
17	SIL20	1.380	0.360	29	.30	.09	75	13	48	6.5	40
18	SIL21	1.980	0.225	77	.30	.14	52	20	30	6.5	43

TN = Total-kvælstof
TS = Tørstof (inddampet)
PE = Kemisk iltforbrug med kaliumpermanganat

TP = Total-phosphor
GL = Glødetab
SS = Suspenderet stof

COD = Kemisk iltforbrug med kaliumdichromat
TU = Turbiditet
BI = Biokemisk iltforbrug efter 5 dage (BI_5)

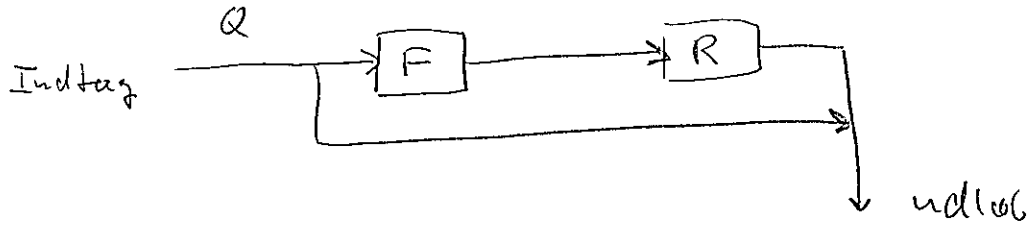

Analyseresultaterne vurderes i det følgende ud fra middeltallet. I tabel 5.2 er middelkoncentrationerne angivet for papirfabrikkens afløbsvand, husspildevand og de forventede afløbskoncentrationer på Silkeborg kommunes nye renseanlæg ved Søholt. Desuden er angivet de i Miljøstyrelsens "Vejledende bestemmelser", juni 1974, foreslåede udledergrænseværdier. /7/.

Tabel 5.2 Gennemsnitsanalyseresultater, Silkeborg Papirfabrik, husspildevand m.m..

	totN mg/l	totP mg/l	BI mg/l	PE mg/l	COD mg/l	SS mg/l	pH	Q gsn l/sek
Silkeborg Papirfabrik	1,6	o,3	~39	~18	~7o	82	6,5	66+17
Husspilde-vand	6o	2o	3oo	2oo	45o	2oo	6-8	-
Silkeborg nye anlæg	5	o,8	15	-	-	1o	6,5-8,5	~25o
Vejledende grænse-værdier /7/	-	1,o	2o	-	-	3o	6,5-8,5	-

Indholdet af såvel totalfosfor som total kvælstof er meget lavt i forhold til husspildevand, Silkeborg kommunes nye afløbskoncentrationer og Miljøstyrelsens udledergrænseværdier. Sammenlignet med såvel Silkeborg kommunes nye renseanlægs udløbskoncentrationer som Miljøstyrelsens vejledende bestemmelser er indholdet af organisk stof (BI_5 og COD) og suspenderet stof højt.

Vurderes udledningen af organisk stof i relation til vandføringen i Remstrup Å, ses det, at koncentrationen af organisk stof målt som BI_5 vil forøges

$$\max \quad \Delta_{BI_5} = \frac{83 \cdot 39}{5000} \simeq 0,6 \text{ mg/l}$$

og som COD

$$\max \quad \Delta_{COD} \cong 1,2 \text{ mg/l}$$

ved en minimumsvandføring på 5 m^3/sek i Remstrup Å /1/.

I 1974 var mindste døgngennemsnitsvandføring ca. 5,5 m^3/sek, idet der dog ved opstemning i Brassø (særlig i weekends) er konstateret ca. 15 døgn 1974 med en gennemsnitsvandføring på 2 m^3/sek. Middelvandføringen i Remstrup Å er opgjort til 1o,5 m^3/sek, hvilket svarer til en middelkoncentrationsforøgelse på

$$\Delta_{BI_5} \simeq 0{,}3 \text{ mg/l} \quad \text{og} \quad \Delta_{COD} \simeq 0{,}6 \text{ mg/l.}$$

De ovenfor anførte maximal- og middelstigninger må betragtes som små i forhold til recipientkapaciteten i henholdsvis Remstrup Å og Silkeborg Langsø, jvnf. afsnit 5.4.

Remstrup Å og Silkeborg Langsø bærer derimod præg af de udledte mængder fast stof fra papirfabrikken (se afsnit 6). Papirfabrikkens belastning af Remstrup Å med fast stof vurderes ud fra målingerne af suspenderet stof, tørstof og turbiditet. Analyseværdierne for suspenderet stof ligger væsentligt over den af Miljøstyrelsen angivne udledergrænseværdi (3o mg/l). Sammenlignes totalmængden af udledt suspenderet stof med den kommende belastning fra Silkeborg Renseanlæg, ses det, at den nuværende udledning ved papirfabrikken er ca. 3 gange højere.

Tørstof-glødetabsanalyserne kan benyttes til en grov vurdering af, hvor stor en del af det suspenderede stof der er organisk, og hvor stor en del der er uorganisk. For Silkeborg Papirfabrik er glødetab-tørstofforholdet ca. 1/3. På døgnbasis udledte papirfabrikken i undersøgelsesperioden (0,082 g/l x 83 l/sek = 592 kg/døgn) ca. 600 kg/døgn suspenderet stof. Heraf er ca. 200 kg organisk. Dette svarer stort set til de af papirfabrikken skønnede døgnmængder, idet der tages hensyn til den stofmængde, der fjernes på forsøgsfiltret (jvnf. tabel 2.1). På tørstofbasis udgør de udledte mængder ca. 2600 kg/døgn.

For at vurdere det faste stofs bundfældningsegenskaber er der gennemført bundfældningsbestemmelser (Imhofspidsglas) på døgnblandingsprøver. Resultaterne af bundfældningsforsøgene fremgår af figur 5.1.

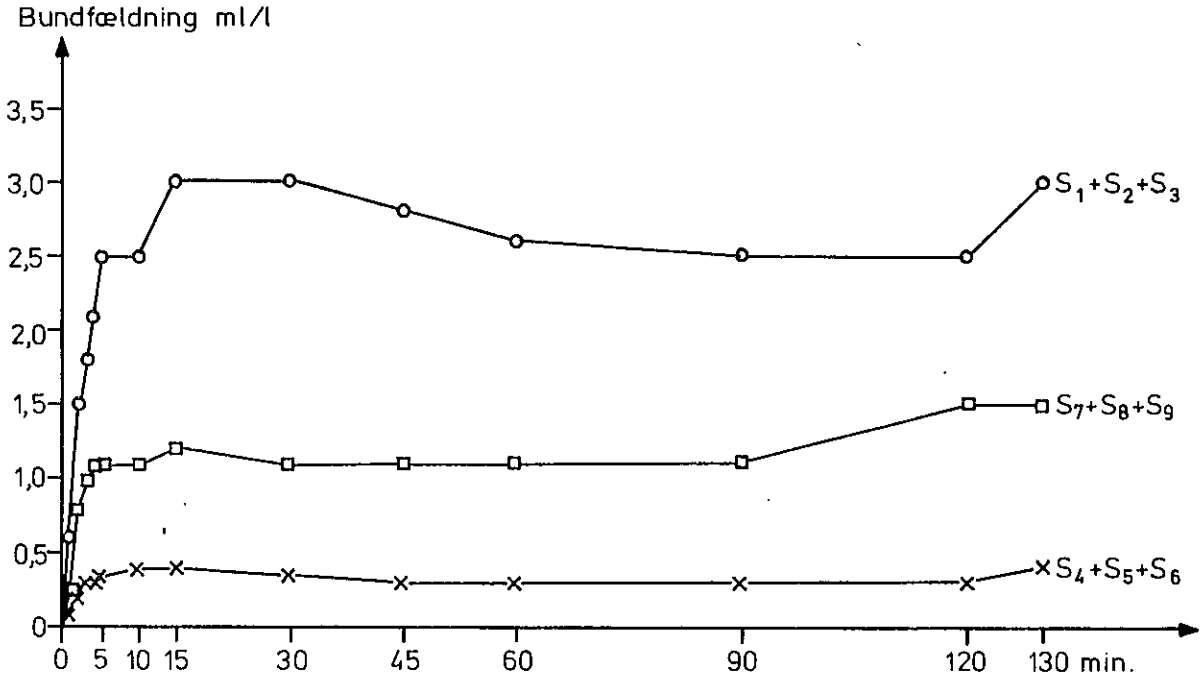

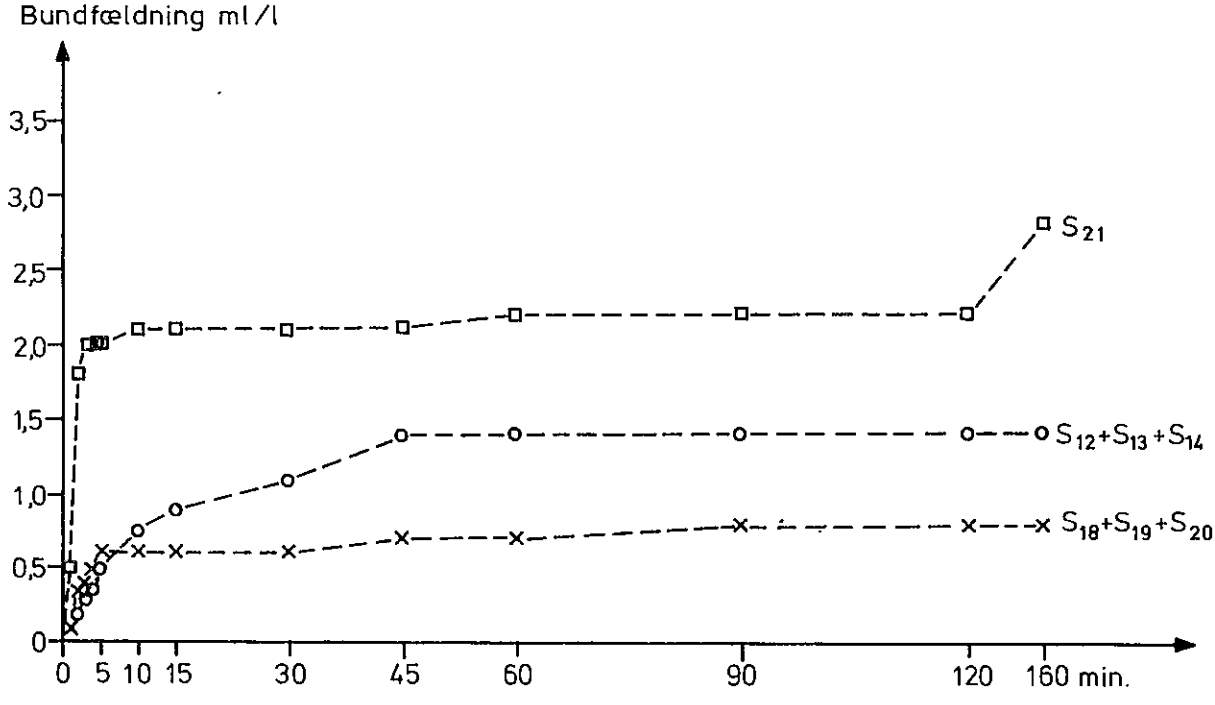

Figur 5.1 Bundfældningskurver, Silkeborg Papirfabrik, 3/9 - 1o/9 1974.

Det ses, at mængden af bundfældeligt materiale varierer meget fra døgn til døgn, hvorimod bundfældningseffekten for alle døgn viser, at der inden for de første 1o minutter er bundfældet mere end 5o % af det totale bundfældelige materiale, og inden for den første time er der bundfældet mere end 9o %. (Stigningen i bundfældet materiale efter 12o minutter er blot udtryk for nedskrabning af sidemateriale).

På en enkeltprøve bestående af vand fra produktionsvandsdelen alene er bundfældningsegenskaberne vurderet før og efter filtrering. Resultaterne er angivet i tabel 5.3. Prøverne er udtaget 15. maj 1975. Turbiditeten er samtidig målt på ovenstående vand, supernatanten.

Tabel 5.3 Silkeborg Papirfabrik, 15/5 1975.

		0 min	15 min	3o min	6o min	2 timer
Bundfældet stof (ml/l)	Urenset produktionsvand	~ 0	11,5	13	11	12
	Renset produktionsvand	~ 0	4,5	5,5	5	5,5

		0 min	15 min	3o min	6o min	2 timer
Turbiditet JTU	Urenset produktionsvand	12o*	56	47	43	28
	Renset produktionsvand	81	32	3o	25	21

* skønnet

Det rensede produktionsvands indhold af bundfældeligt stof svarer nogenlunde til blandingsprøve $S_1 + S_2 + S_3$, idet der jo sker en opspædning af produktionsvand med kølevand. Det bekræftes, at der ved forsøgsfiltret fjernes store mængder bundfældeligt materiale. Samtidig viser bundfældningsforsøgene, at der kan fjernes yderligere materiale ved bundfældning. Med en bundfældnings-

tid på 15 min vil turbiditetsforholdene på supernatanten (ovenstående vand) bedres 5o - 6o %.

Det bundfældelige materiale er blevet indsamlet over forsøgsperioden 3/9 - 1o/9 ved den i afsnit 4 angivne metode, og der er udført analyser for tungmetallerne bly, cadmium, crom, kobber, kviksølv, nikkel og zink. Analyseresultaterne er angivet i tabel 5.4 tillige med analyseresultater (gennemsnit) af slam fra ubelastede renseanlæg, den af Pauly /4 / opstillede O-gruppe.

Tabel 5.4 Tungmetalindhold, bundfældeligt stof, Silkeborg Papirfabrik, 3/9 - 1o/9 1974.

mg/kg tørstof	Cd	Cr	Cu	Hg	Ni	Pb	Zn	g/kg TS
Silkeborg	<o,o1	49	28o	o,15	8	2o	55	57,2
Pauly (gsn)	8	38	286	6	21	34o	2ooo	-

Det ses, at kun crom-analysen overstiger det af Pauli angivne gennemsnit for ubelastet slam. Det tilsvarende interval for crom er 25 mg/kg tørstof $\leq$ Cr $\leq$ 46 mg/kg tørstof. Det ses, at max-værdien stort set svarer til den på Silkeborg Papirfabrik fundne.

Analyseresultaterne for tungmetalindhold på bundfældeligt materiale giver derfor ikke anledning til yderligere bemærkninger.

5.2 J. Smiths Papfabrik

En simpel statistisk beregning af analyseresultaterne ses i tabel 5.5, og i det følgende vurderes analyserne ud fra gennemsnitsværdierne.

Tabel 5.5 Analyseresultater, J. Smiths Papfabrik

STATISTIK PÅ PAPIRFABRIKKER
J.M.smiths Papfabrik.

VARIABLE	N	MEAN	STANDARD DEV	VARIANCE	SUM	CORRECTED SS	LOW	HIGH	C.V. %
TN, mg/l	16	0.965625	0.463875	0.215180	15.450000	3.227694	0.475000	2.300000	48.039
TP, mg/l	16	0.223125	0.063924	0.004086	3.570000	0.061294	0.130000	0.310000	28.649
COD mg O_2/l	15	100.466667	25.717602	640.980952	1507.000000	8973.733333	33.000000	150.000000	25.200
TS, g/l	16	0.317500	0.032146	0.001033	5.080000	0.015500	0.270000	0.380000	10.125
GL, g/l	16	0.118125	0.023443	0.000550	1.890000	0.008244	0.080000	0.150000	19.846
TU, JTU	15	54.533333	13.516480	182.695238	818.000000	2557.733333	31.000000	84.000000	24.786
PE, mg O_2/l	16	35.312500	7.309526	53.429167	565.000000	801.437500	15.000000	49.000000	20.700
SS, mg/l	16	77.437500	31.069747	965.329167	1239.000000	14479.937500	36.000000	166.000000	40.122
PH	16	6.717500	0.174642	0.030500	107.800000	0.457500	6.600000	7.200000	2.592
BI, mg O_2/l	16	44.187500	13.277644	176.295833	707.000000	2644.437500	12.000000	66.000000	30.048

STATISTIK PÅ PAPIRFABRIKKER
J.M.Smiths Papfabrik.

OBS	IDEN	TN mg/l	TP mg/l	COD mgO_2/l	TS g/l	GL g/l	TU JTU	PE mgO_2/l	SS mg/l	PH	BI mgO_2/l
1	BRU 1	0.760	.260	105	.32	.15	52	37	83	6.7	45
2	BRU 2	0.730	.235	93	.32	.12	58	40	92	6.6	47
3	BRU 3	0.640	.310	96	.31	.12	59	40	92	6.7	47
4	BRU 4	0.700	.220	102	.31	.14	54	40	72	6.6	54
5	BRU 5	0.475	.240	98	.34	.14	62	31	70	6.7	42
6	BRU 6	0.655	.280	150	.34	.14	63	33	54	6.7	48
7	BRU 7	0.870	.140	103	.27	.08	59	38	56	6.7	53
8	BRU 8	1.400	.160	118	.32	.11	59	30	74	6.6	56
9	BRU 9	0.920	.140	99	.28	.11	52	34	58	6.7	57
10	BRU10	1.700	.220	127	.38	.09	84	49	166	6.6	66
11	BRU11	2.300	.130	75	.30	.12	32	30	36	6.6	39
12	BRU12	0.700	.130	31	.36	.15	31	15	36	7.2	12
13	BRU18	0.975	.295	103	.28	.09		37	82	6.8	27
14	BRU19	0.855	.270	93	.28	.09	39	33	66	6.7	29
15	BRU21	0.870	.240	112	.31	.10	48	37	102	7.1	37
16	BRU27	0.900	.300		.35	.14	66	41	100	6.8	48

TN = Total-kvælstof
TS = Tørstof (inddampet)
PE = Kemisk iltforbrug med kaliumpermanganat

TP = Total-phosphor
GL = Glødetab
SS = Suspenderet stof

COD = Kemisk iltforbrug med kaliumdichromat
TU = Turbiditet
BI = Biokemisk iltforbrug efter 5 dage (BI_5)

I tabel 5.6 er angivet analysemiddelværdier fra papfabrikken tillige med analyseresultater fra Viborg kommunes centralrenseanlæg i Bruunshåb (11/3 1975).

Tabel 5.6 Gennemsnitsanalyseresultater, J. Smiths Papfabrik og Viborg Centralrenseanlæg.

	totN mg/l	totP mg/l	BI_5 mg/l	PE mg/l	COD mg/l	SS mg/l	pH	Q m^3/time
Papfabrikken	o,97	o,22	44	35	1oo	77	6,7	44,6
Centralrenseanlæg	24	7,2	23	38	-	-	7,5	515

(I måleperioden er gennemsnitsvandmængden på papfabrikken 44,6 m^3/time = 12,4 l/sek (gennemsnit af den interne gennemsnitsmåling 43,9 m^3/time og måling af vandføring i målebrønd 45,2 m^3/time). Fra centralrenseanlægget udledes i døgnet 11/3 1975 i alt 12.35o $m^3 \simeq$ 515 m^3/time $\cong$ 14o l/sek.

Indholdet af total kvælstof og total fosfor er meget lavt sammenlignet med Viborg centralrenseanlæg. Belastningen med iltforbrugende stoffer ligger koncentrationsmæssigt højere end Viborg centralrenseanlæg, men belastningsmæssigt udgør papfabrikkens BI_5-belastning kun $\frac{44 \times 44,6}{23 \times 515} \simeq \frac{1}{6}$ af centralrenseanlæggets.

Døgnmængden af udledt organisk stof (BI_5) er i gennemsnit 47,2 kg/døgn og overholder således kendelsens bestemmelser (5o kg/døgn på ugebasis). Da højeste døgnudledning (baseret på maximalt 8 timers udledning) er 66 kg < 75 kg/døgn, ses at kendelsens maximumskrav er overholdt. /3/.

I forbindelse med Nørreå-undersøgelsen er BI_5-belastningen fra papfabrikken vurderet til at andrage ca. 5 % af Nørreåens totale belastning med organisk stof. Ved minimumsafstrømning medfører papfabrikkens udledning en koncentrationsforøgelse i organisk stof på

$$\max \ \Delta BI_5 \cong 0,3 \text{ mg/l}$$

$$\max \ \Delta COD \simeq 0,7 \text{ mg/l}.$$

Udledningen af suspenderet stof udgør beregnet over en uge (7 dage) 55 kg/døgn og overstiger 75 kg/døgn i to døgn. Kendelsens krav, jævnfør afsnit 2.2, er således ikke overholdt i undersøgelsesperioden. Det udledte faste stof udgøres for ca. 1/3 vedkommende af organisk stof (bestemt som glødetab-tørstof forhold).

Der er gennemført bundfaldsbestemmelser på døgnblandingsprøver, jævnfør figur 5.2, og det ses, at der på trods af flotationsprocessen, som afløbsvandet har

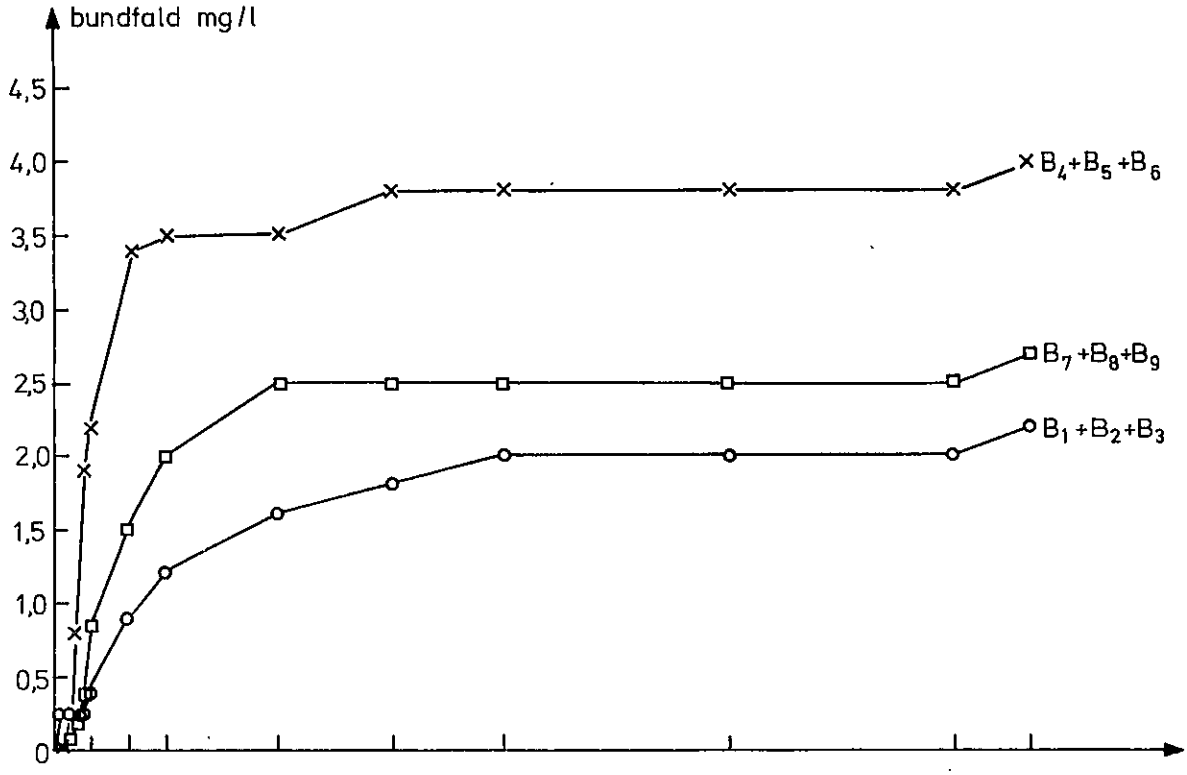

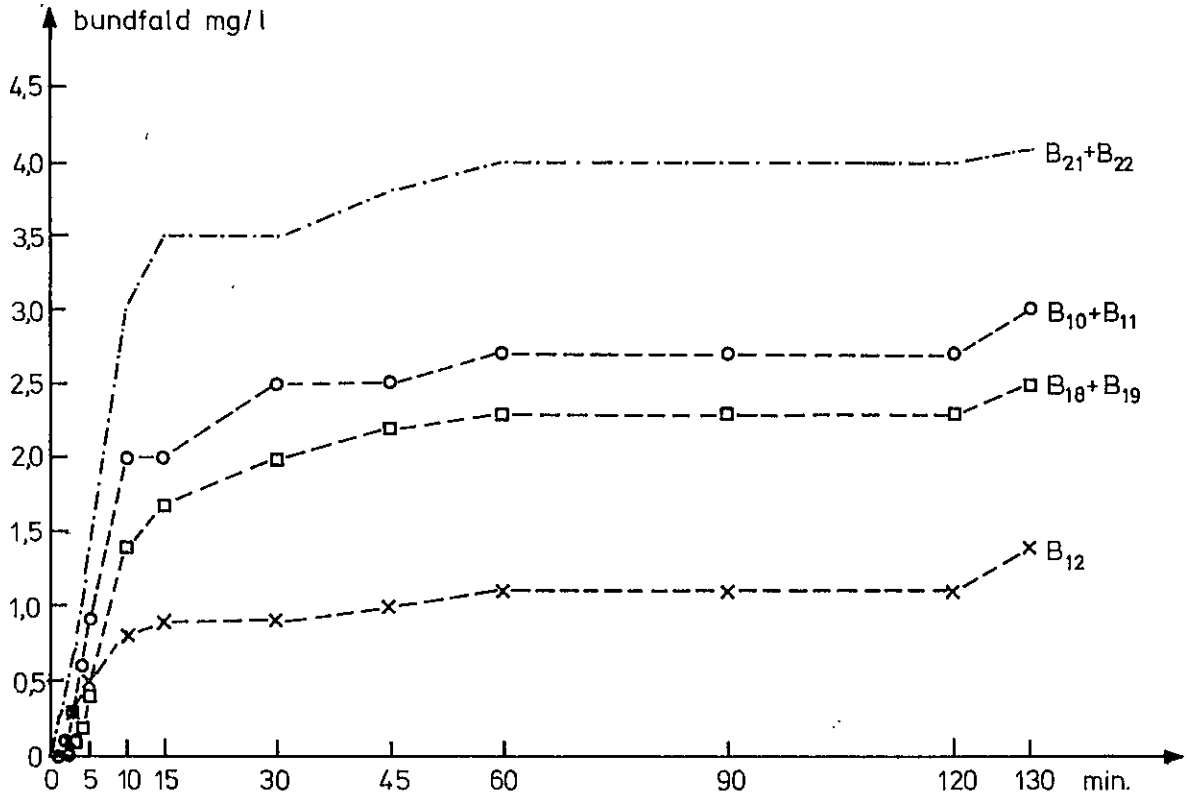

Figur 5.2 Bundfældningskurver, J. Smiths Papfabrik 3/9 - 1o/9 1974.

været underkastet inden udledning, er store mængder bundfældeligt materiale i afløbsvandet. Efter femten minutters henstand i Imhoffspidsglas er der bundfældet 50% eller mere af totale to-timers bundfald, og efter 30 minutter er der bundfældet 75% eller mere af to-timers bundfald. Efter 2 timers forløb er siderne skrabet, derfor stigning i bundfaldsmængden ved 120 - 130 min.

På enkeltprøve udtaget 15.5.1975 er bestemt bundfald og tilhørende turbiditet på ovenstående vand, supernatanten. Resultater i tabel 5.7.

Tabel 5.7 J. Smiths Papfabrik, 15/5 1975

min	0	15	30	60	120
ml bundfald	0	1	1	2	3,5
Turbiditet på supernatant, JTU	31 *	7	5,5	2,8	3,2

* skønnet svarende til analyseserie BRU 12.

Det må antages, at selv en kortvarig bundfældning vil reducere turbiditet og fast-stofindholdet 25 - 50% i afløbsvandet.

Der er foretaget analyse for tungmetaller på sedimenterbart materiale (prøveudtagningsprincip angivet i afsnit 4), opsamlet over måleperioden. Analyseresultaterne er angivet i tabel 5.8 tillige med Pauly's nulgruppe (gennemsnit), slam fra ubelastede rensningsanlæg. /4/.

Tabel 5.8 Tungmetalindhold, bundfældeligt stof.
J. Smiths Papfabrik, 3/9 - 10/9 1974.

mg/kg TS	Cd	Cr	Cu	Hg	Ni	Pb	Zn	TS g/kg
Papfabrikken	3	30	157	3,3	8	154	603	45,3
Pauly (gsn)	8	38	286	6	21	340	2000	-

Det ses, at indholdet af tungmetaller for alle parametres vedkommende ligger under nul-gruppens niveau.

5.3 Vilholt Papfabrik

En simpel statistisk bearbejdning af analyseparametrene ses i tabel 5.9 og i det følgende vurderes gennemsnitsværdierne.

Tabel 5.9 Analyseresultater, Vilholt Papfabrik.

STATISTIK PÅ PAPIRFABRIKKER
Vilholt papfabrik

VARIABLE	N	MEAN	STANDARD DEV	VARIANCE	SUM	CORRECTED SS	LOW	HIGH	C.V. %
TN , mg/l	14	1.845714	0.367543	0.135088	25.840000	1.756143	1.400000	2.900000	19.913
TP , mg/l	14	0.482143	0.160309	0.025699	6.750000	0.334086	0.210000	0.685000	33.248
COD, mg O_2/l	14	151.928571	85.928829	7383.763736	2127.000000	95988.926571	49.000000	302.000000	56.559
TS , g/l	14	0.531429	0.077247	0.005967	7.440000	0.077571	0.400000	0.710000	14.536
GL , g/l	14	0.202857	0.046646	0.002176	2.840000	0.025286	0.120000	0.310000	22.994
TU , JTU	14	229.642857	46.758968	2186.401099	3215.000000	28423.214286	170.000000	315.000000	20.362
PE , mg O_2/l	13	73.384615	14.239256	202.756410	954.000000	2433.076923	48.000000	92.000000	19.404
SS , mg/l	14	266.000000	92.540220	8563.692308	3724.000000	111328.000000	84.000000	434.000000	34.790
PH	14	6.707143	0.073005	0.005330	93.900000	0.069286	6.600000	6.800000	1.088
BI , mg O_2/l	14	58.714286	14.699181	216.065934	822.000000	2808.857143	35.000000	82.000000	25.035

STATISTIK PÅ PAPIRFABRIKKER
Vilholt papfabrik.

OBS	IDEN	TN mg/l	TP mg/l	COD mgO_2/l	TS g/l	GL g/l	TU JTU	PE mgO_2/l	SS mg/l	PH	BI mgO_2/l
1	VIL 1	1.99	.400	97	.52	.19	175	67	186	6.8	73
2	VIL 2	1.66	.400	91	.52	.18	185	62	84	6.8	70
3	VIL 3	1.63	.400	89	.53	.20	185	62	284	6.7	47
4	VIL 4	1.45	.685	244	.71	.31	265	46	434	6.6	82
5	VIL 6	1.90	.540	187	.60	.17	260	87	342	6.7	66
6	VIL 7	2.05	.540	84	.49	.12	235	73	260	6.6	67
7	VIL 8	2.90	.455	49	.44	.18	200	82	210	6.6	62
8	VIL 9	1.40	.260	89	.49	.20	170	67	256	6.7	41
9	VIL10	1.50	.210	95	.54	.21	210	78	284	6.7	35
10	VIL11	1.90	.300	207	.54	.73	215	91	286	6.7	53
11	VIL18	1.98	.650	302	.63	.26	266	92	364	6.7	70
12	VIL19	1.80	.560	99	.40	.15	230		216	6.8	35
13	VIL21	1.83	.670	232	.49	.21	305	75	300	6.7	66
14	VIL20	1.85	.680	292	.54	.23	315	92	298	6.8	55

TN = Total-kvælstof
TS = Tørstof (inddampet)
PE = Kemisk iltforbrug med kaliumpermanganat
TP = Total-phosphor
GL = Glødetab
SS = Suspenderet stof
COD = Kemisk iltforbrug med kaliumdichromat
TU = Turbiditet
BI = Biokemisk iltforbrug efter 5 dage (BI_5)

I tabel 5.10 er angivet analyseresultater fra Vilholt Papfabrik samt de af Miljøstyrelsen foreslåede udledningsgrænseværdier ved udledning til vandløbsø.

Tabel 5.10 Gennemsnitsanalyseværdier, Vilholt Papfabrik.

	Tot-N mg/l	Tot-P mg/l	BI_5 mg/l	COD mg/l	SS mg/l	pH	Q l/sek
Vilholt Papfabrik	1,8	0,5	59	152	266	6,7	20,3
Udleder-grænse-værdier	-	1,0	20	-	30	6,5 - 8,5	-

Koncentrationerne af total-kvælstof og total-fosfor er lave, hvorimod indholdet af organisk og suspenderet stof er højt.

Koncentrationsforøgelsen af iltforbrugende stof i GUDENÅ ved udledning af Vilholt Papfabriks spildevand ved mindstevandføringen 2 m^3/sek ses at blive

$$\max \Delta BI_5 = \frac{20,3 \cdot 59}{2000} \simeq 0,6 \text{ mg } O_2/l \text{ og}$$

$$\max \Delta COD = \frac{20,3 \cdot 152}{2000} \simeq 1,5 \text{ mg/l}$$

Gennemsnitsvandføringen 1974 var ca. 4,5 m^3/sek, det vil sige, at middelkoncentrationsforøgelsen er af størrelsesordenen:

$$\text{gsn } \Delta BI_5 \simeq 0,3 \text{ mg/l og}$$

$$\text{gsn } \Delta COD \simeq 0,7 \text{ mg/l}$$

Den udledte mængde suspenderet stof er af en betydelig størrelsesorden, nemlig 460 kg/døgn i gennemsnit, heraf er ca. 290 kg uorganisk og 170 kg organisk stof.

På blandingsprøver for de enkelte arbejdsdøgn er udført bundfældningsbestemmelser, se figur 5.3, og på nær prøven $V_{10} + V_{11}$, ses det, at der kan tilbageholdes store mængder fast stof ved blot 10 - 15 min. sedimentationstid. Kurverne, der viser mængde af bundfældet materiale som funktion af sedimentationstid, illustrerer også, at der efter ca. 15 min. sker en sammenpresning af det allerede bundfældede stof. Der vil fortsat ske en bundfældning, jf. turbiditetsformindskelsen angivet nedenfor.

På enkeltprøve udtaget den 15.5.1975 er bundfældeligt stof samt ovenstående vands (supernatanten) turbiditet registreret. Resultaterne fremgår af tabel 5.11.

Tabel 5.11 Vilholt Papfabrik, 15/5 1975.

	min.	0	15	30	60	120
VILHOLT	ml bundfald	-	15,5	13	11	10
	Turbiditet på supernatant, JTU	290 *	53	43	42	36

* skønnet

Det ses, at der indenfor de første femten minutter sker en skønsmæssig forbedring på 80% i turbiditet og ca. 85% efter 30 minutters sedimentationstid.

Der er udført analyse for tungmetaller cadmium, crom, kobber, kviksølv, nikkel, bly og zink på bundfældeligt stof ($\geq$ 2 timers bundfældningstid). (Prøveudtagningsteknik angivet i afsnit 4).

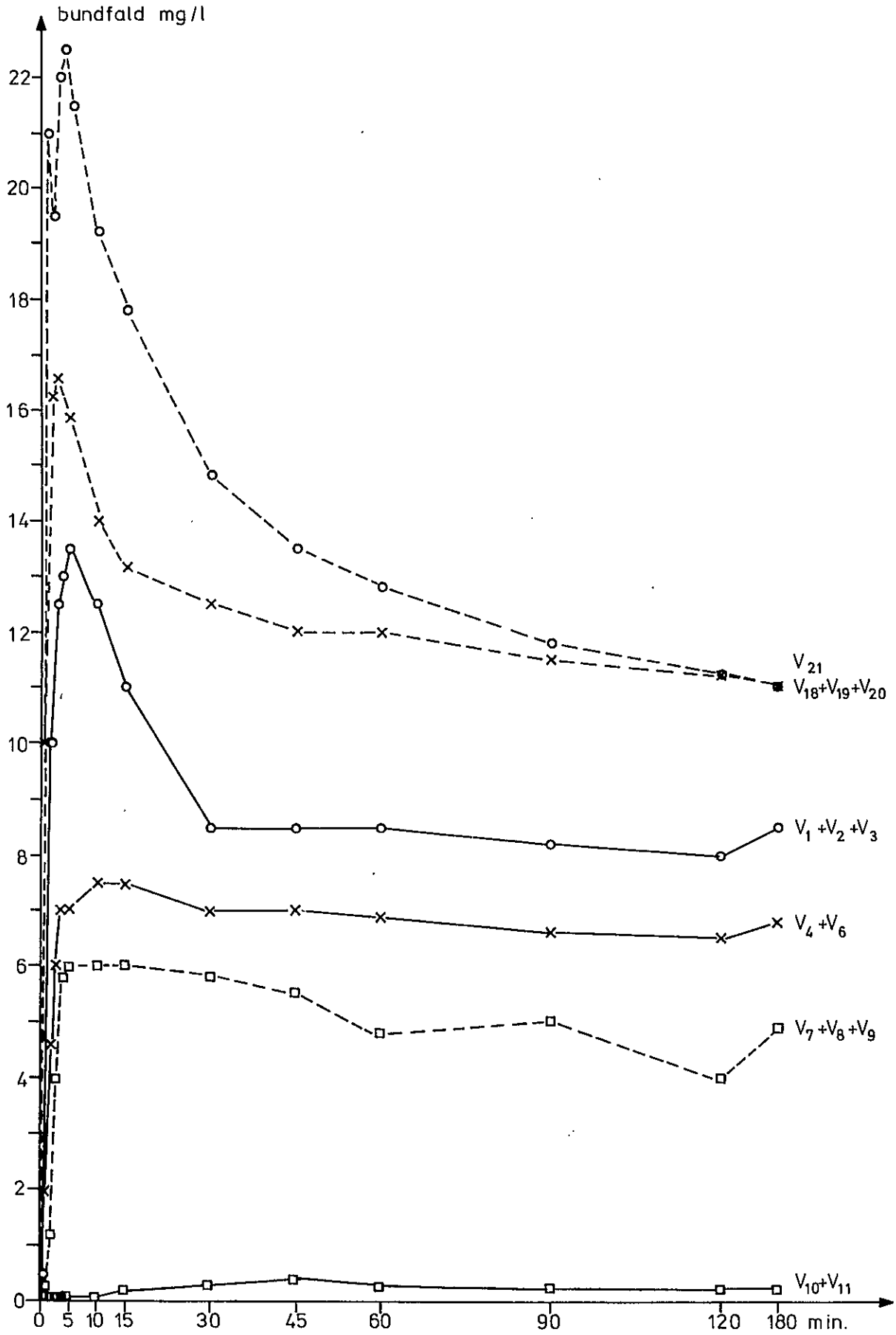

Figur 5.3 Bundfældningskurver, Vilholt Papfabrik, 3/9 - 1o/9 1974.

Analyseresultaterne er angivet i tabel 5.12 tillige med de af Pauly angivne o-gruppeværdier for "ubelastet" rensningsanlægsslam. /4/.

Tabel 5.12 Tungmetalindhold, bundfældeligt stof. Vilholt Papfabrik, 3/9 - 10/9 1975.

mg/kg tørst	Cd	Cr	Cu	Hg	Ni	Pb	Zu	g/kg TS
VILHOLT	20	29	150	0,125	6	95	256	42
Pauli o-gruppe gsn.	8	38	286	6	20	340	2000	-

Det ses, at tungmetalindholdet ligger væsentligt under det af Pauly angivne o-gruppegennemsnit.

Eksempel på bundfaldsmateriale:

Vilholt Papfabrik	-	"grå grød"
J. Smiths Papfabrik, Bruunshåb	-	"grå opslemning"
Silkeborg Papirfabrik	-	"gul grød"

5.4 Pap- og Papirfabrikkernes stofudledning

Udledte mængder

De i undersøgelsesperioden udledte gennemsnitsdøgnmængder organisk stof, opslemmet stof samt næringsstoffer er angivet i tabel 5.13 tillige med mængderne af produceret papir eller pap.

Tabel 5.13 Udledte mængder i måleperioden

	SILKEBORG		J. SMITH		VILHOLT	
Produceret mængde papir/pap t/døgn	53		7½		9½	
	kg/døgn	kg/ton papir	kg/døgn	kg/ton pap	kg/døgn	kg/ton pap
Udledt mængde BI_5	28o	5,3	47,2	6,3	1o3	1o,8
Udledt mængde COD	499	9,4	1o7	14,3	267	28,1
Udledt mængde S.S.	585	11,o	82,5	1o,9	46o	48,4
Udledt mængde tørstof	26oo	49,o	343	45	929	97,8
Udledt mængde N	1o,8	o,2o	1,o	o,13	3,16	o,29
Udledt mængde P	2,2	o,o4	o,24	o,o3	o,88	o,o9
Vandmængde l/sek	83 *	-	12,4	-	2o,3	-

* Inklusiv kølevand

Vandmængde : SILKEBORG 7171 m^3/døgn inkl. kølevand

Vandmængde : SILKEBORG 135 m^3/t papir inkl. kølevand

Vandmængde : J. SMITH 1071 m^3/døgn

Vandmængde : J. SMITH 142 m^3/t pap

Vandmængde : VILHOLT 1754 m^3/døgn

Vandmængde : VILHOLT 185 m^3/t pap

Det ses, hvad der måtte forventes, at Vilholt Papfabrik, hvor der ikke findes nogen form for rensning, relativt forurener mest.

Baseret på produceret enhed - ton pap - ses det, at flotationsanlægget på J. Smith's Papfabrik nedbringer forureningsmængderne i afløbsvandet her med 50% eller mere i forhold til Vilholt Papfabriks afløbsvand. Betragtes forholdet mellem suspenderet materiale og tørstofindholdet, ses det, at Silkeborg Papirfabrik og J. Smiths Papfabrik har fjernet en del grovkornet materiale inden udledning, men der findes fortsat store mængder fintkornet materiale, f.eks. kaolin samt opløste salte i afløbsvandet, jf. også tabel 5.14 ($\frac{TS}{SS}$).

Tabel 5.14 Forholdet mellem gennemsnitskoncentrationer.

	SILKEBORG	J. SMITH	VILHOLT	HUSSPILDE-VAND
$\frac{COD}{BI_5}$	1,8	2,2	2,6	1,7-2,0
$\frac{PE}{BI_5}$	0,4	0,8	1,3	0,1-0,2
$\frac{TS}{SS}$	4,4	4,1	2,0	-
$\frac{BI_5}{Tot\text{-}N}$	24	45	33	5
$\frac{BI_5}{Tot\text{-}P}$	120	200	120	15
$\frac{N}{P}$	5	4	3	3

Nedbrydelighed

En biologisk nedbrydning af organisk stof i papirfabrikkens spildevand kræver tilstedeværelse af makro- og mikro-næringsstoffer. Da der er konstateret meget lave kvælstof- og fosforindhold kan disse stoffer blive begrænsende for nedbrydningen af organisk stof, f.eks. ved biologisk rensning:

Ved biologisk rensning af spildevand regnes med følgende optimale forhold

$$\frac{BI_5}{Tot\text{-}N} = 17 \quad og \quad \frac{BI_5}{Tot\text{-}P} = 90$$

og de tilsvarende grænseforhold for en biologisk omsætning er følgende

$$\frac{BI_5}{Tot\text{-}N} \leq 32 \quad og \quad \frac{BI_5}{Tot\text{-}P} \leq 150$$

Af tabel 5.14 ses det, at afløbsvandet fra J. Smith's Papfabrik mangler både kvælstof og fosfor for at opnå en fuldstændig biologisk omsætning.

For at følge nedbrydningsforholdene af det organiske stof i pap- og papirfabrikkernes afløbsvand kan koncentrationsforholdene $\frac{COD}{BI_5}$ og $\frac{KMnO_4}{BI_5} = \frac{PE}{BI_5}$ betragtes.

Det ses tydeligt, at den kemiske iltning med kaliumdichromat (COD) er langt mere gennemgribende end iltningen med $KMnO_4$ og for alle tre virksomheder ligger $\frac{COD}{BI_5}$ -forholdet på niveau med husspildevand.

På enkeltprøve udtaget den 10.9.1974 er der gennemført nedbrydelighedsforsøg, idet det biokemiske iltforbrug er blevet bestemt efter henholdsvis:

1 døgn ~ BI_1

4 døgn ~ BI_4

6 døgn ~ BI_6

8 døgn ~ BI_8

11 døgn ~ BI_{11}

13 døgn ~ BI_{13}

15 døgn ~ BI_{15}

20 døgn ~ BI_{20}

På fig. 5.4 er sammenhængen mellem det biokemiske iltforbrug og tiden angivet.

Det ses, at Silkeborg Papirfabriks afløbsvand nedbrydes i et to-trins forløb. Første nedbrydningstrin omfatter de letnedbrydelige forbindelser og andet de mere svært nedbrydelige, f.eks. cellulose. Det må antages, der ikke er tale om nitrifikation, da kvælstofindholdet er lille, men dette er dog ikke undersøgt. Produktionsvandprøven udviser samme to-trins nedbrydning, evt. tre-trins nedbrydning, men meget mere udpræget, idet det letnedbrydelige stof er nedbrudt efter ca. 1 døgn og herefter går der ca. 14 døgn, hvorefter iltforbruget stiger kraftigt (iltforbruget var så kraftigt, at iltindholdet i analyseflasken, BI_{20}, var opbrugt efter 20 døgn - derfor angivelsen, BI_{20}-?-?.

Ved beregning af nedbrydningskonstanterne tages derfor hensyn til to-trinsnedbrydningen (jf. nedenfor).

For afløbsvand er $\frac{BI_{20}}{BI_5} \simeq 2$

hvilket er i overensstemmelse med $\frac{COD}{BI_5}$ -værdien.

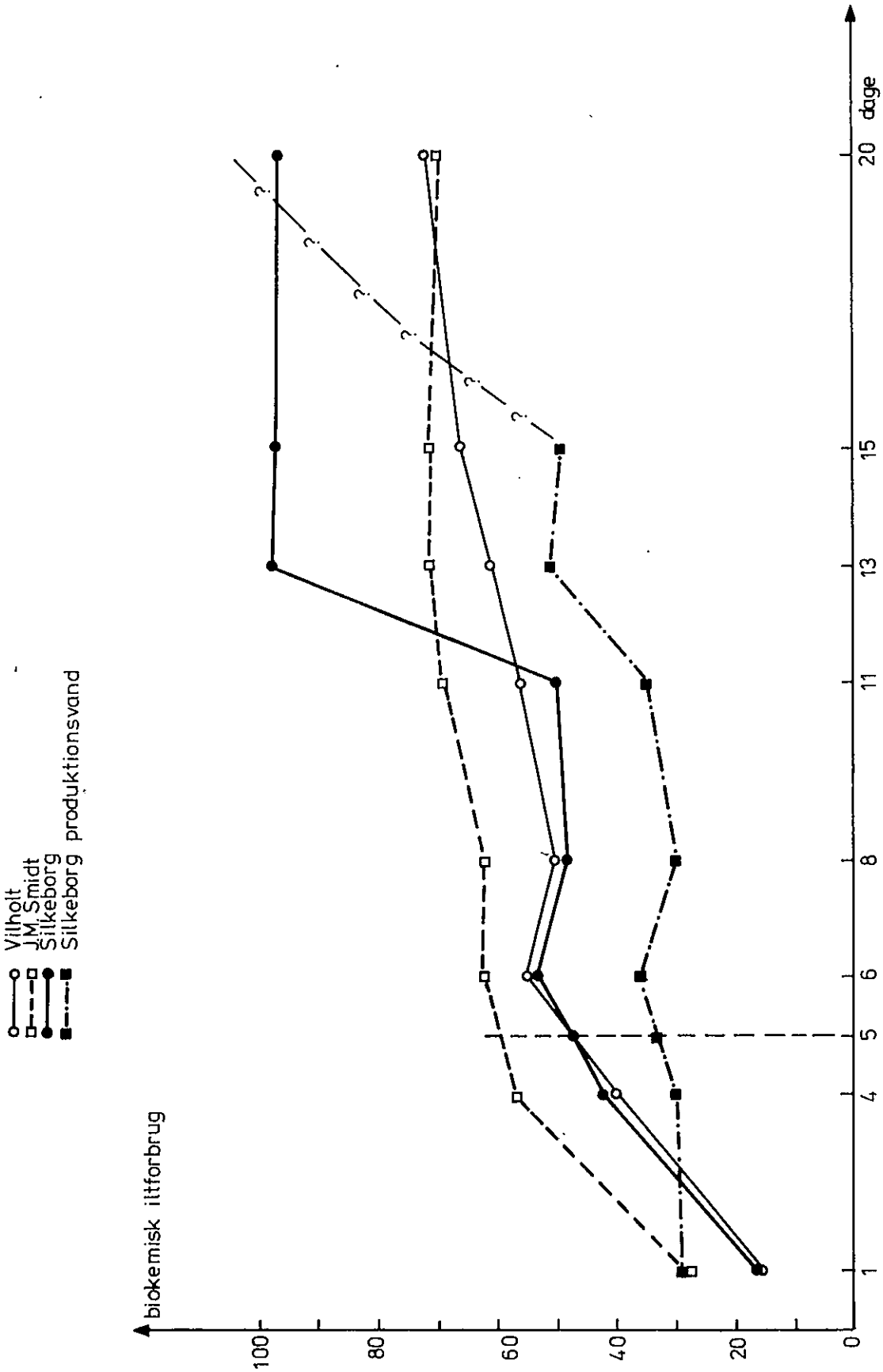

Figur 5.4 Nedbrydelighedskurver for virksomhedernes afløbsvand.

Afløbsvandet fra J. Smiths Papfabrik viste kun svagt et to-trins nedbrydningsforløb. Da forholdet

$$\frac{BI_{20}}{BI_5} = 1{,}2 \text{ afviger væsentligt fra}$$

$$\frac{COD}{BI_5} \text{ -gennemsnitsværdien } 2{,}2$$

kunne dette tyde på, at det egentlige andet trin, nedbrydning af de tungtnedbrydelige dele, er begyndt efter 20 døgn. Det må skønnes, at normalt vil 50% til 70% af det organiske stof blive omsat biologisk indenfor de første 20 døgn. Ved bestemmelse af nedbrydningskonstanten (se nedenfor) regnes derfor kun med eet nedbrydningstrin.

Afløbsvandet fra Vilholt Papirfabrik har et mere udpræget to-trins nedbrydningsforløb.

Forholdet $\frac{BI_{20}}{BI_5} = 1{,}6$ afviger fra

$\frac{COD}{BI_5}$ -gennemsnitsværdien 2,4,

men som man vil se af kurveforløbet, er det andet trin i nedbrydningsprocessen ikke afsluttet ved det tyvende døgn. Da dette nedbrydningsforløb foregår langsommere end første trin, og da ca. 70% af det organiske stof er omsat, skønnes det tilstrækkeligt at vurdere nedbrydningskonstanten for første trin.

Nedbrydningskonstanter

Nedbrydeligheden af det organiske stof i spildevandet udtrykkes gennem hastighedskonstanten = nedbrydningskonstanten K(døgn^{-1}).

Den "model", der ligger til grund for beregningen af den følgende angivne K'-værdi, bygger på, at nedbrydningsforløbet følger en 1. ordens reaktion.

Efter denne er iltforbruget pr. tidsenhed proportionalt med den tilbageværende koncentration af biologisk nedbrydeligt organisk stof, eller udtrykt matematisk

$$\div \frac{dL_t}{dt} = K \cdot L_t$$

hvor L_t er koncentrationen af organisk stof til tiden t udtrykt i mg O_2/l. Ved integration fås

$$L_t = Lo \cdot e^{-Kt} = Lo \cdot 1o^{-K't}$$

hvor Lo er lig med det totale biokemiske iltforbrug for hvert nedbrydningstrin, og $L_t = Lo - BI_t$.

K' kan bestemmes ved at afbilde log $\frac{Lo}{L_t}$ som en funktion af tiden t, (retlinie). Hældningen af den rette linie er lig med hastighedskonstanten, K', og værdierne er bestemt til:

Tabel 5.15 Nedbrydningskonstanter

	K' $døgn^{-1}$
Silkeborg P., 1. trin	o,15
Silkeborg P., 2. trin	o,7
J. Smiths P.	o,13
Vilholt P.	o,o8

For recipienterne Nørreå og Gudenå strækningen Vilholt - Mossø samt Silkeborg Langsø - Tangesø er hastighedskonstanterne for nedbrydning af organisk stof bestemt til: /2/ og /5/

Gudenå (Sil - Tan)	1,o $døgn^{-1}$
Nørreå	o,74 $døgn^{-1}$
Gudenå (Vil - Mossø)	o,32 $døgn^{-1}$

Bestemmelserne i laboratoriet af nedbrydningskonstanter er ca. halvt så store som tilsvarende "in situ" bestemte nedbrydningskonstanter. Tages hensyn hertil ses det, at nedbrydningen af organisk stof i recipienterne sker med større hastighed (2-3 gange hurtigere) end den, hvormed det organiske stof fra papir- og papfabrikkerne omsættes.

Hastighedskonstanten for Remstrup å er ikke bestemt, da opholdstiden her er mindre end 15 min. Opholdstiden i Silkeborg Langsø er ved minimumssituationer 4 - 5 døgn, d.v.s. at nedbrydningen af Silkeborg Papirfabriks opløste organiske stof vil ske dels i og dels efter Silkeborg Langsø, nemlig i Gudenåen (opholdstid ca. ½ døgn) og i Tange sø. Ved gennemsnitsvandføringssituationer vil nedbrydningen af det tungt nedbrydelige opløste organiske stof, svarende til 2. trin, nedbrydes i og efter Tange sø eventuelt først i Randers Fjord.

Da opholdstiden i Nørreå ved minimumssituationer er 3 - 4 døgn, ses det, at nedbrydningen af organisk stof fra Smiths Papfabrik hovedsageligt finder sted i Nørreå. Den tungtnedbrydelige del, svarende til ca. 2o % af det udledte organiske stof, nedbrydes dog først i Gudenåen efter Nørreå og/eller Randers Fjord.

Det organiske stof fra Vilholt Papfabrik vil hovedsageligt nedbrydes i Mossø, Gudensø og Himmelbjergsøerne, idet transporttiden, Vilholt - Mossø, ved mindstevandføringen 2 m^3/sek er 17 - 20 timer.

Sammenfatning vedr. organisk stof

For alle tre virksomheders vedkommende er det udledte organiske stof af en sådan beskaffenhed, at det nedbrydes langsomt, og derfor vil nedbrydningen finde sted i mere end een recipienttype, nemlig Nørreå eller/og Gudenå, visse af systemets søer og Randers Fjord. Mængden af organisk stof vil ikke give anledning til væsentligt iltforbrug ved udledning i de respektive recipienter selv ved minimumsafstrømningsforhold.

6. RECIPIENTFORHOLD

6.1 Silkeborg Papirfabrik - Remstrup å

Remstrup å modtager papirfabrikkens afløbsvand, og spildevandsfanen fra papirfabrikken kan konstateres umiddelbart efter udledningen og videre gennem Remstrup å og ud i Silkeborg Langsø.

Før udløbsledningen var (2/9 - 1975) koncentrationen af

totN ~ 1,1 mg/l
totP ~ o,3 mg/l
PE ~ 6,o mg O_2/l

Vandføringen var ca. 7.7oo l/sek = Q_{rec}.

De tilsvarende gennemsnitskoncentrationer for afløbsvandet var

totN ~ 1,6 mg/l
totP ~ o,31 mg/l
PE ~ 18,1 mg O_2/l

Vandføringen var ca. 83 l/sek = Q_{ud}.

Herefter kan den aktuelle recipientbelastning (RB) vurderes ved en massebalanceopstilling:

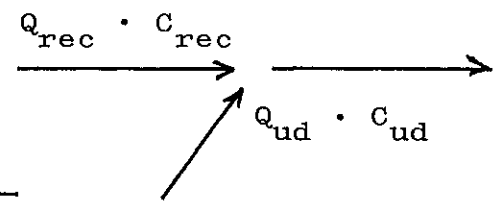

$$RB = \frac{Q_{ud} \cdot C_{ud}}{Q_{rec} \cdot C_{rec}}$$

C_u ~ udløbskoncentration

C_{rec} ~ recipientkoncentration

For kvælstof fås RB_N = o,o16

For fosfor fås RB_P = o,o11

For organisk stof fås RB_{PE} = o,o3

(PE ~ organisk stof bestemt som iltforbrug med $KMnO_4$)

Det ses, at kvælstof- og fosforudledningen fra papirfabrikken er marginal, og at papirfabrikkens andel af organisk stof i Remstrup å udgør ca. 3%.

Som angivet i afsnit 5.1 udleder papirfabrikken årligt store mængder fast stof, nemlig 650 ton/år (tørstof) og ca. 150 ton (suspenderet stof).
Hvis det antages, at der pr. liter udledt afløbsvand findes 2,5 cm^3 bundfældeligt materiale (svarende til bundfaldsmængden efter 2 timer, figur 5.1), betyder dette, at der årligt udledes fast stof med et rumfang på 4.500 m^3 fra papirfabrikken. Såfremt disse 4.500 m^3 fast stof fordeles jævnt over Silkeborg Langsø, østre bassin (areal 89 ha), vil det medføre, at sedimentet her vil vokse 0,5 cm pr. år alene på grund af fast stof-udledningen.

For at vurdere udbredelsen af det udledte faste stof er der udtaget sedimentkerneprøver ved en række lokaliteter i Remstrup å og Silkeborg Langsø.

Prøveudtagningsstederne er angivet på figur 6.1., og en oversigt vedrørende sedimentsammensætningen er givet i tabel 6.1. Den visuelle vurdering af sedimentsøjlerne fortæller, at det faste stof findes i Remstrup å dels som papirmasse, taver, og dels som kaolin.

I selve Silkeborg Langsø findes ikke umiddelbare spor af det faste stof, idet algesedimentationen tilslører tilstedeværelsen af såvel organisk som uorganisk stof udledt af papirfabrikken. Kviksølvsanalyser på sedimentsøjlerne viser derimod, at udbredelsen af fast stof fra papirfabrikken især er koncentreret omkring Remstrup å, Viborg bro og området nord for Århus-bakken.

Det må understreges, at der ved slamanalyserne på Silkeborg papirfabrik (tabel 5.4) ikke er konstateret usædvanlige kviksølvkoncentrationer. Virksomheden har end-

videre oplyst, at den aldrig selv har anvendt kviksølv som fungicid. Når der ved Gudenåundersøgelsen er konstateret stigende kviksølvkoncentrationer i sedimentet nedstrøms papirfabrikken, må dette skyldes tidligere import af kviksølvbehandlet papirmasse.
En egentlig vurdering af sedimentanalyserne for Silkeborg Langsø gives i Samlerapport, Gudenåundersøgelsen, februar 1976.

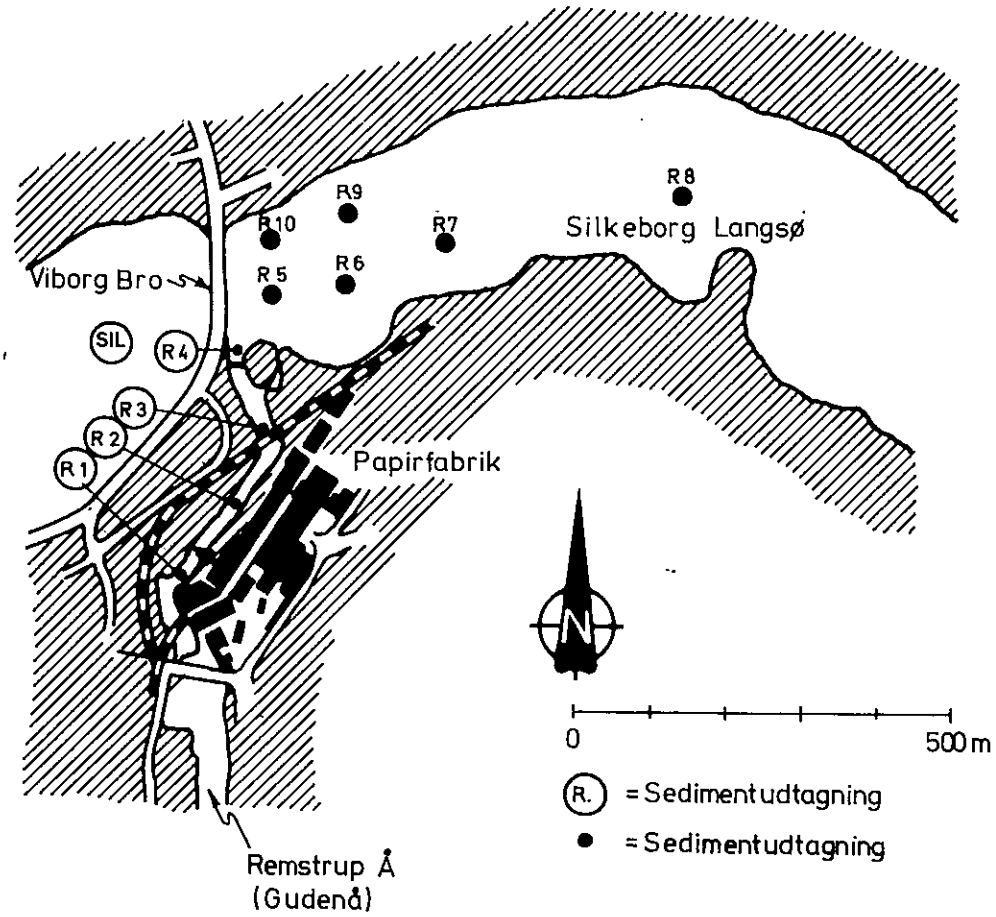

Figur 6.1 Sedimentudtagningsstationer.
Remstrup å og Silkeborg Langsø.

Tabel 6.1 Sedimentanalyser. Remstrup å og Silkeborg Langsø.
(Tal i parantes angiver fraktionsinterval i cm).

SEDIMENTSØJLE NR.	Tørstof g/kg	Glødetab g/kg TS	COD g O_2/kg TS	Tot-N mg/kg TS	Tot-P mg/kg TS	Hg mg/kg TS	Bedømmelse struktur	Farve
R1 (0 - 15)	78o	25	35	88o	21o	o,oo2	groft sand	grå-rød-brun
R2 (0 - 10)	76o	22	37	66o	26o	o,7o6	sand, org. stof, H_2S-lugt	grå-sort
R2 (10 - 20)	67o	12o	14o	98o	32o		groft sand org.stof	do
R3 (0 - 10)	71o	28	33	34o	47o	o,o31	leret, kaolin	lysegrå
R3 (10 - 20)	71o	45	32	74o	52o		leret, kaolin	do
R4 (0 - 10)	59o	66	54	11oo	16o	-	groft sand træstumper	grå-brun
R4 (10 - 20)	56o	22o	21o	21oo	16o	-	fint sand, org.stof	grå-sort
R4 (20 - 30)	61o	4o	88	12oo	27o	-	fint sand, org.stof	grå-sort
R5 (0 - 20)	78o	11	11	62o	22o	-	groft sand org.stof	do
R5 (20 - 30)	77o	19	3o	46o	34o	-	fint sand, org.stof	grå
R5 (30 - 40)	76o	18	11	54o	39o	-	groft sand org.stof	do
R6 (0 - 20)	1oo	27o	41o	123oo	22oo	o,7o2	sand og org.stof	do

fortsættes

Tabel 6.1 (forts.)

(Tal i parantes angiver fraktionsinterval i cm)

SEDIMENTSØJLE NR.	Tørstof g/kg	Glødetab g/kg TS	COD g O_2/kg TS	Tot-N mg/kg TS	Tot-P mg/kg TS	Hg mg/kg TS	Bedømmelse struktur	Farve
R6 (20 - 40)	12o	25o	41o	1o4oo	125o	1,162	sand og org.stof	grå
R6 (40 -200)	22o	22o	31o	88oo	116o	1,317 ✱ o,o71 ✱✱	do	sort
R7 (0 -100)	2oo	23o	25o	1oooo	81o	-	org.stof slammet	do
R8 (0 - 20)	13o	-	-	-	-	1,865	do	grå-sort
R8 (20 - 50)	13o	24o	36o	91oo	118o	o,866	do	do
R8 (50 -100)	19o	-	-	-	-		do	sort
R9 (0 - 20)	88	19o	32o	1o1oo	192o	-	do	grå
R9 (20 - 50)	17o	19o	5oo	85oo	69o	-	do + taver	do
R9 (50 -100)	16o	18o	21o	91oo	1o8o	-	do	do
R10 (0 - 10)	68o	57	82	14oo	74o	-	groft sand org.stof	do
R10 (10 - 20)	67o	44	27	11oo	55o	-	do	do
R10 (20 - 30)	58o	77	79	13oo	25o	-	do	do
SIL (0 - 20)	92	22o	33o	12ooo	1o1o		org.stof slammet	grå-sort
SIL (20 - 50)	11o	21o	29o	99ooo	85o	1,315	do	do
SIL (50 -100)	12o	12o	84o	1o8oo	76o		do + træstykker	do

✱ fraktionsinterval (40 - 100)
✱✱ fraktionsinterval (100 - 200)

6.2 J. Smiths Papfabrik

Det rensede afløbsvand fra papfabrikken udledes i Nørreåen umiddelbart før dennes sammenløb med Søndermølle å.

Ved målestationen ved Rindsholm, RIN, ca. 1,5 km før udledningen var koncentrationen den 9.9.1974 af tot-N ~ 1,2 mg/l og tot-P ~ 0,28 mg/l. Vandføringen var skønsmæssigt 1700 l/sek.

De tilsvarende gennemsnitskoncentrationer for afløbsvandet var

tot-N ~ 0,97 mg/l og tot-P ~ 0,22 mg/l

vandføringen var Q_{ud} ~ 12,4 l/sek

Den aktuelle recipientbelastning kan herefter bestemmes således (idet koncentrationerne umiddelbart før udledningen antages at svare til de ved RIN fundne):

For total-kvælstof RB_N = 0,009

For total-fosfor RB_P = 0,006

For organisk stof kan RB_{BI_5} bestemmes, idet fordelingen af bidrag til organisk stof i Nørreåen er bestemt ved Nørreå-undersøgelsen, /5/ (se nedenfor): RB_{BI_5} = 0,05

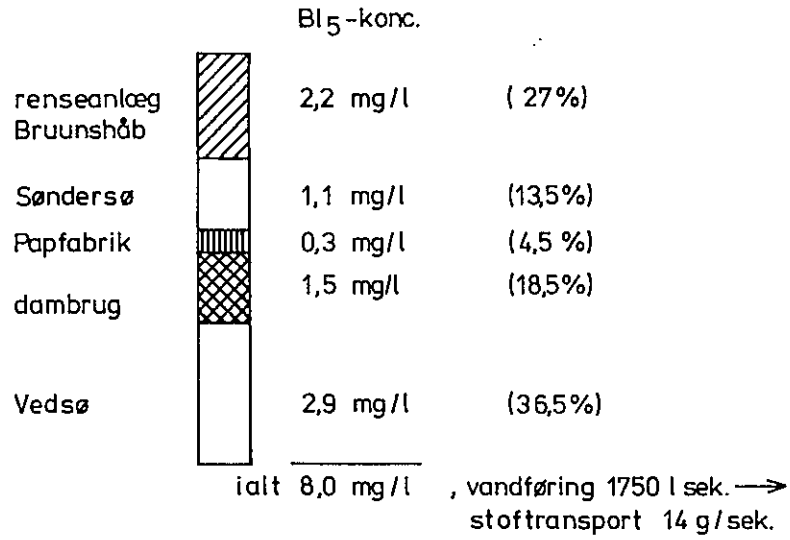

Det ses, at papfabrikkens andel i forureningsbelastningen af Nørreå, hvad angår fosfor, kvælstof og organisk stof, er marginale.

Den angivne mængde af organisk stof i Nørreå giver tillige med plantevæksten anledning til dårlige iltforhold i åen, og recipientkapaciteten for organisk stof må betragtes som værende opbrugt. Følgelig bør papfabrikkens udledning af organisk stof (BI_5) ikke overstige den nuværende. Denne udgør 4,5% af den samlede belastning og opfylder de i kendelsen fastsatte krav.

Udledningen af fast stof udgør årligt 16 - 20 tons (suspenderet stof). Med henblik på at vurdere faststofudledningens effekt i Nørreåen udtoges sedimentkerneprøver i Nørreå og Søndermølle å (tidligere recipient for den gamle papfabriks afløbsvand). Kerneprøverne er udtaget på de i figur 6.2 viste lokaliteter. Analyseresultaterne er angivet i tabel 6.2.

Den visuelle bedømmelse viser, at der i Nørreå kan konstateres rester fra papfabrikken umiddelbart efter sammenløbet med Søndermølle å, st. 4. Der er ikke konstateret egentlige rester fra papfabrikken ved de øvrige stationer i Nørreå, men dette skyldes, at den naturlige materialetransport (suspended load og bed load) samt suspenderet stof fra Viborgs rensningsanlæg, tilslører tilstedeværelse af fast stof udledt fra papfabrikken. Analyseresultaterne viser, at sedimentfraktionerne med egentlige papirrester i sammensætning adskiller sig væsentlig fra de øvrige sedimentfraktioner. Karakteristisk er det lave tørstofindhold, men høje glødetab, COD og kvælstofindhold.

Kviksølvkoncentrationerne er lave, men det må bemærkes, at de analyserede prøver ikke indeholder egentlige papirrester, men sand, som har ringe bindingskapacitet over for de fleste kviksølvforbindelser. I øvrigt er der ikke konstateret kviksølv af væsentlig betydning i sedimenterbart materiale fra virksomheden, jf. tabel 5.8.

Tabel 6.2 Sedimentanalyser. Nørreå og Søndermølle å.
(Tal i parantes angiver fraktionsinterval i cm)

SEDIMENTSØJLE NR.		Tørstof g/kg	Glødetab g/kg TS	COD g O_2/kg TS	Tot-N mg/kg TS	Tot-P mg/kg TS	Hg mg/kg TS	Bedømmelse struktur	Farve
N1	(0 - 35)	72o	17	23	74o	68o	-	let sandet	brun-sort
N2	(0 - 30)	77o	11	1o	44o	58o	o,o2	do	
N3	(0 - 30)	59o	63	62	22oo	61o	-	do	
N4 a	(0 - 10)	76o	41	32	14o	47o	-	sandet	
N4a	(10 - 25)	12o	7oo	83o	183oo	12oo	-	papirrester	
N4b	(0 - 10)	73o	14	34	96o	79o	-	sandet	
N4b	(10 - 20)	24o	33o	48o	1o5oo	52o	-	papirrester	
N4b	(20 - 30)	19o	34o	53o	9ooo	58o	-	do	
N5	(0 - 45)	8oo	21	15	66o	52o	o,oo7	sandet	
S1	(0 - 5)	62o	32	2,7	4oo	7oo	o,o43	fint sand	gul-brun
S1	(5 - 12)	81o	1,6	6,2	4oo	22o	-	sand, H_2S-lugt	grå-sort
S1	(12 - 34)	79o	9,6	1o	32o	93o	-	sand	grå-sort
S4	(3 - 15)	76o	14o	33	64o	24o	-	org.mat.	sort
S5	(0 - 3)	81o	29	32	1ooo	31o	-	do	grå
S5	(3 - 10)	45o	13o	13o	14o	79o	o,o46	do	grå-sort
S5	(10 - 20)	79o	7,3	11	6oo	14o		do	grå-sort
S6	(0 - 10)	78o	34	23	34o	74o	-	sand	grå

a = udtaget ved midte
b = udtaget ved bred

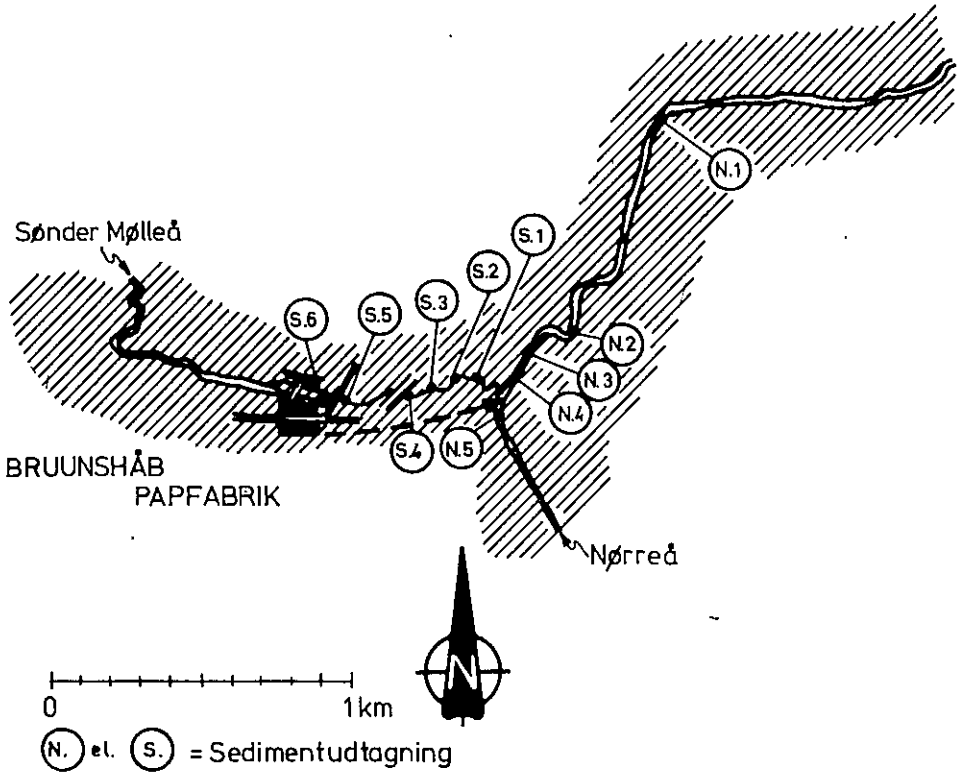

Figur 6.2 Sedimentudtagningsstationer, Nørreå og Søndermølle å.

6.3 Vilholt Papfabrik - Gudenåen

Afløbsvandet fra Vilholt Papfabrik udledes direkte i Gudenåen.

Ved vurderingen af den aktuelle recipientbelastning benyttes analyseresultaterne fra målestationen ved Vorvads bro beliggende ca. 1 km opstrøms Vilholt.

Den 2.9.1974 var tot-N = 1,4 mg/l,
tot-P = o,15 mg/l
PE = 3,2 mg O_2/l
vandf. ca. 2000 l/sek

Afløbsvandet fra Vilholt Papfabrik havde en gennemsnitskoncentration således:

tot-N = 1,8 mg/l
tot-P = o,5 mg/l
PE = 72 mg O_2/l
vandmgd ca. 20 l/sek

Recipientbelastningen bliver

For total kvælstof RB_N = o,o13

For total fosfor RB_P = o,o33

For organisk stof RB_{PE} = o,23

Det ses, at Vilholt Papfabriks aktuelle bidrag til næringsstofbelastningen af Gudenå er lille, hvorimod belastningen med organisk stof udgør ca. 23% af Gudenåens eget indhold af organisk stof. Da nedbrydningsforløbet som angivet i afsnit 5.4 for papfabrikkens organiske stof foregår langsommere end omsætningen af åens øvrige organiske stof, betyder dette, at iltforbruget på strækningen nedstrøms Vilholt ikke bliver maximalt, og da sam-

tidig geniltningen på den pågældende strækning er virkelig god, genluftningskonstanten er bestemt til K_2 = 2,7 døgn^{-1}/2 /, betyder dette, at der er rimeligt gode iltforhold nedstrøms papfabrikken. Dette er bekræftet ved døgnundersøgelserne juni 1974, /2 /.

Der udledes årligt 230 t fast stof (tørstof) fra Vilholt Papfabrik. Såfremt det antages, at det udledte faste stof ved bundfældning (2 timer) fylder 5 cm^3/l, svarer dette til en udledning på ca. 2.500 m^3 bundfældeligt stof årligt. Fordeles denne slammængde jævnt i Mossø-bassinet ved Lindholm Hoved, vil det svare til en sedimenttilvækst på ca. 0,5 cm årligt.

Der er udtaget sedimentkerneprøver nedstrøms papfabrikken (se figur 6.3) for at vurdere en evt. bundfældning af det udledte faste stof i Gudenåen. Analyseresultaterne fremgår af tabel 6.3.

Den visuelle bedømmelse fortæller, at man ikke i sedimentet genfinder egentlige rester fra papirfabrikkens udledning 1,5 - 2 km fra denne. De øvrige analyseresultater udviser ingen særlig systematik udover en naturlig parallel i koncentrationen af organisk (glødetab og COD) og total-kvælstof.

Kviksølvkoncentrationerne er lave, hvilket er i overensstemmelse med, at der kun er konstateret ubetydelige mængder kviksølv i slamprøverne fra virksomheden, tabel 5.12.

Der er udtaget sedimentkerneprøver i Mossø, men disse er ikke færdiganalyseret på indeværende tidspunkt. Disse afrapporteres i Samlerapport, Gudenåundersøgelsen 1973-75.

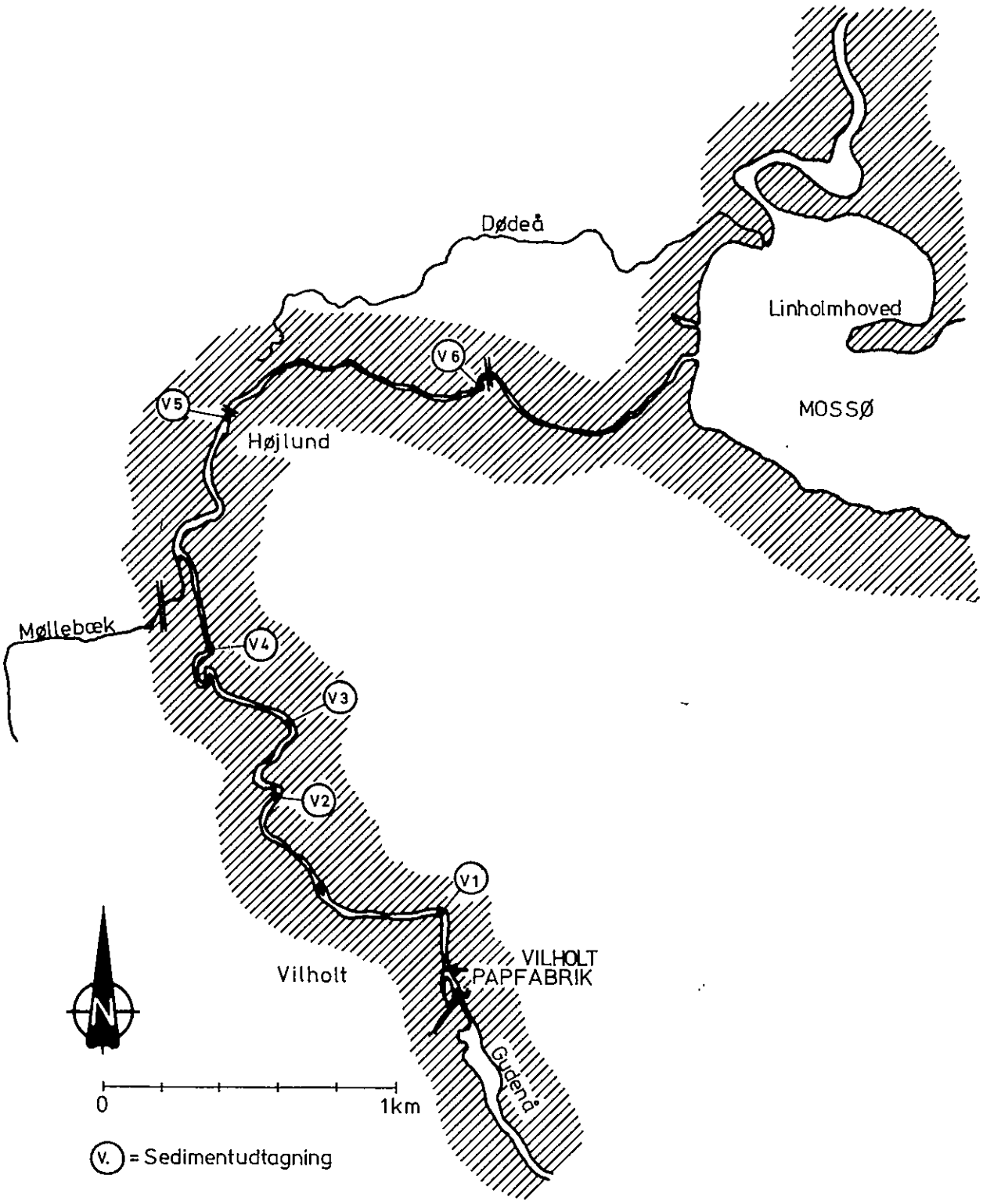

Figur 6.3 Sedimentudtagningsstationer, Gudenå nedstrøms Vilholt Papfabrik.

Tabel 6.3 Sedimentanalyser. Gudenå efter Vilholt.
(Tal i parantes angiver fraktionsinterval i cm)

SEDIMENTSØJLE NR.	Tørstof g/kg	Glødetab g/kg TS	Org. stof COD g O_2/l	Tot-N mg/kg TS	Tot-P mg/kg TS	Hg mg/kg TS	Bedømmelse Struktur	Farve
V1 (0 - 10)	770	6,4	6,6	180	280	0,003	sand med grus	gul-brun
V1 (10 - 20)	830	6,4	2,7	400	220		sand med fibre	gul-brun
V1 (20 - 50)	850	4,3	2,4	340	140	0,006	groft sand	rød-brun
V2 (0 - 10)	770	13	7,7	540	180	-	mudret, sandet, papirres.	grå
V2 (10 - 20)	710	19	27	980	300	-	mudret, sandet	grå
V3 (0 - 5)	720	12	16	740	550	0,012	sand, lugt af H_2S	rød-brun
V3 (5 - 30)	750	12	9,9	520	350	0,021	sand	rød-brun
V4 (0 - 10)	830	6,1	2,9	280	840	-	sandet, musling.	rød-brun
V4 (10 - 30)	800	6,1	6,4	480	210	-	sand og grus	
V5 (0 - 10)	820	4,0	2,4	200	310	0,042	sand	rød-brun
V5 (10 - 20)	750	18	22	880	620	0,010	org.stof, lugt af H_2S	grå-brun
V5 (20 - 30)	800	6,8	5,8	240	270		sand, træstumper	grå-brun
V5 (0 - 40)	540	54	54	1400	170	-	-	-
V6 (0 - 20)	710	20	24,5	640	120	-	org.stof	grå-brun
V6 (20 - 30)	820	2,4	3,1	0,10	160	-	sand	grå-brun

7. KONKLUSION

Silkeborg Papirfabrik

Udløbsvandet fra Silkeborg Papirfabrik tilfører pr. arbejdsdøgn recipienten Remstrup å (Gudenåen i Silkeborg) følgende stofmængder:

total kvælstof	1o,8	kg
total fosfor	2,2	kg
organisk stof (BI_5)	28o	kg
organisk stof (COD)	499	kg
fast stof, suspenderet stof	585	kg
fast stof, tørstof	2.6oo	kg

For recipientsystemet Remstrup å og Silkeborg Langsø udgør de udledte mængder næringsstoffer kun 1 - 2 % af tilførslen fra Himmelbjergsøerne. Den udledte mængde organisk stof, som udgør 5 - 6 % af den fra Himmelbjergsøerne tilførte mængde organisk stof, medfører ved minimumsafstrømning en maksimumsforøgelse af det organiske stof på max. $\Delta_{BI_5} \sim$ o,6 mg O_2/l og max. $\Delta_{COD} \sim$ 1,2 mg O_2/l. Disse koncentrationsforøgelser vil ikke få nogen væsentlig indflydelse på iltforholdene i recipientsystemet, fordi nedbrydningen af det organiske stof fra Silkeborg Papirfabrik foregår i to trin og med relativt lille hastighed.

De store mængder fast stof (målt som suspenderet stof såvel som tørstof), der tilføres recipientsystemet, aflejres dels i Remstrup å og dels i Silkeborg Langsø omkring Viborg bro. I forhold til den kommende spildevandsudledning fra Silkeborg kommune, ca. 2oo kg/døgn, er den nuværende udledning fra papirfabrikkerne af suspenderet stof ca. 3 gange så stor.

Bundfældningsbestemmelser på afløbsvandet viser, at der kan fjernes væsentlige mængder fast stof blot ved 3o minutters bundfældningstid. Analyser af det bundfældede materiale viser et tungmetalindhold på

niveau med eller lavere end slam fra ubelastet spildevand. På sedimentprøver fra Remstrup å og Silkeborg Langsø viser kviksølvindholdet, at der tidligere er udledt kviksølvholdigt papirmasse. Silkeborg Papirfabrik oplyser, at virksomheden ikke selv har anvendt kviksølv som svampebekæmpelsesmiddel, hvorfor dette må være importeret med papirmasse indkøbt udefra. I forbindelse med Gudenåundersøgelsens afrapportering af "sediment- og tungmetalundersøgelserne" vil effekten af det kviksølvbelastede sediment i Silkeborg Langsø blive vurderet.

Anbefalinger

Det må anbefales, at der stilles krav til udledningen af fast stof, således at mængden af udledt suspenderet stof f.eks. ikke må overstige den af Silkeborg kommune udledte faststofmængde.

Vedrørende udledning af eventuelle tungmetaller og særligt skadelige stoffer anbefales det, at der stilles krav i overensstemmelse med de i Miljøstyrelsens "Vejledende bestemmelser for udledning af spildevand", nr. 6/1974, angivne.

For at kunne kontrollere de opstillede udledningskrav anbefales det, at papirfabrikkerne adskiller køle- og produktionsvandsudledningen og etablerer kontinuerlig måling af vandmængderne fra produktionsnettet.

J. Smiths Papfabrik

I måleperioden udledtes der i Nørreåen fra den nye afdeling af J. Smiths Papfabrik pr. arbejdsdøgn følgende stofmængder:

total kvælstof	1,o kg
total fosfor	o,2 kg

organisk stof (BI_5)	47	kg
organisk stof (COD)	1o7	kg
fast stof (SS)	82,5	kg
fast stof (TS)	343	kg

De udledte mængder næringsstoffer udgør o,5 - 1 % af de mængder, Nørreåen transporterer umiddelbart før spildevandsudledningen. Den udledte mængde organisk stof, som udgør ca. 7 % af Nørreå-belastningen fra Vedsø og Rindsholm dambrug, vil ved minimumsafstrømning maksimalt forøge mængden af organisk stof således: max $\Delta_{BI_5} \sim$ o,3 mg O_2/l og max $\Delta_{COD} \sim$ o,7 mg O_2/l. Disse koncentrationsforøgelser vil ikke få nogen væsentlig indflydelse på iltforholdene i Nørreå, da nedbrydningen foregår langsomt. I forhold til udledningen fra Viborg kommunes renseanlæg udgør den målte belastning fra papfabrikken ca. 15 %. Af totalbelastningen af Nørreå ved sammenløbet med Søndermølle å og udledningen fra Viborg renseanlæg udgør papfabrikkens andel ca. 5 %.

Den registrerede udledte mængde organisk stof overholdt den i kendelse af 3. september 1973 fastsatte tilladelige mængde, (50 kg pr. døgn opgjort på arbejdsugebasis), og da Nørreås recipientkapacitet med hensyn til organisk stof er opbrugt, bør den udledte mængde ikke overstige kendelsens krav.

Den udledte mængde fast stof overholder <u>ikke</u> kendelse af 3. september 1973 fastsatte tilladelige mængde (5o kg/døgn opgjort på ugebasis). Bundfældningsbestemmelser viser, at der til trods for behandling i flotationsanlæg findes bundfældeligt materiale i afløbsvandet, og at det er muligt med 15 - 3o minutters opholdstid at fjerne skønsmæssigt 5o - 75 % af den stofmængde, der bundfældes inden for to timer. Den samlede mængde af bundfældeligt stof er dog reduceret væsentligt ved flotationsprocessen.

Tungmetalanalyser på det bundfældede materiale viser koncentrationer, der ligger væsentligt under tilsvarende koncentrationer af ubelastet spildevandsslam.

Sedimentkerneprøver udtaget i Nørreå (og Søndermølle å) viser kun tegn på udledning fra papfabrikken umiddelbart nedstrøms kloakudløbet. Dette skyldes, at Nørreå på den undersøgte strækning har en god transportkapacitet for suspenderet materiale, og at det udledte faste stof let holdes i suspension.

Der er ikke konstateret usædvanlige kviksølvkoncentrationer i de undersøgte sedimentkerneprøver.

Anbefaling

Det må anbefales, at papfabrikken overholder de i kendelse af 3. september 1973 fastsatte krav, og det foreslås i den anledning, at flotationsprocessen forbedres, og at der eventuelt etableres et mindre bundfældningsanlæg før eller efter flotationsanlægget afhængigt af, hvor effekten er størst.

Vedrørende udledning af eventuelle tungmetaller og særligt skadelige stoffer anbefales det, at der stilles krav i overensstemmelse med de i Miljøstyrelsens "Vejledende bestemmelser for udledning af spildevand", nr. 6/1974, angivne.

Vilholt Papfabrik

Fra Vilholt Papfabrik udledtes der i måleperioden pr. arbejdsdøgn følgende stofmængder til Gudenåen:

total kvælstof	3,2	kg
total fosfor	o,9	kg
organisk stof (BI_5)	1o3	kg
organisk stof (COD)	267	kg
fast stof (SS)	46o	kg
fast stof (TS)	929	kg

De udledte mængder næringsstoffer udgør 2 - 3 % af Gudenåens egen transport ved Vilholt.

Den udledte mængde organisk stof, som udgør ca. 23 % af egentransporten i Gudenåen, vil ved minimumsafstrømning maksimalt forøge mængden af organisk stof således: $\Delta_{BI_5} \sim 0{,}6$ mg O_2/l og $\Delta_{COD} \sim 1{,}5$ mg O_2/l. Disse koncentrationsforøgelser vil ikke få nogen væsentlig indflydelse på iltforholdene i Gudenåen nedstrøms Vilholt, da nedbrydningen foregår langsomt, og da geniltningen på denne strækning af Gudenåen er kraftig.

Store mængder af fast stof, som Vilholt Papfabrik udleder, er genfundet i Gudenåens sediment i området fra fabrikkens udløb og ca. 1.500 m nedstrøms denne. Gudenåens evne til at transportere suspenderet materiale er stor på strækningen Vilholt - Klostermølle, hvorfor Mossø optræder som egentligt sedimentationsbassin for faststofudledningen. Bundfældningsbestemmelser viser, at der kan bundfældes store mængder fast stof, og at der blot efter 15 minutters bundfældningstid kan opnås en turbiditetsforbedring på ca. 75 %.

Tungmetalbestemmelser på det bundfældede materiale viser koncentrationer, der er væsentligt under tungmetalkoncentrationerne i slam fra ubelastet spildevand.

Kviksølvkoncentrationerne i de undersøgte sedimentkerneprøver er lave.

Anbefalinger

Det anbefales, at udledning af urenset afløbsvand bringes til ophør, og at der stilles krav om en væsentlig reduktion i udledningen af fast stof, f.eks. målt som suspenderet stof, såfremt produktionen af pap fortsættes.
Da papproduktionen i øjeblikket er indstillet, og da det ikke er afklaret, hvilken produktion der forventes etableret, anbefales det, at Vilholt Pap-

fabrik inden en genoptagelse af spildevandsudledningen søger om godkendelse hos Vejle amt i henhold til Miljøbeskyttelsesloven § 1, stk. 3, og i overensstemmelse med Miljøbestyttelseslovens kapitel 5. (Lov nr. 372 af 13. juni 1973).

LITTERATURFORTEGNELSE

/1/ Vandføringsmålinger.
Gudenåundersøgelsen 1973 - 1975.
Hedeselskabet 1975.

/2/ Intensive vandløbsundersøgelser.
Gudenåundersøgelsen 1973 - 1975.
Vandkvalitetsinstituttet, ATV, 1975.

/3/ J. Smith's Papfabrik, Bruunshåb.
Landvæsenskommissionskendelse af 3. sept. 1973.

/4/ Pauly, Hans:
Kommunalt spildevandsslam.
Mineralogisk Institut, Lyngby, 1973.

/5/ Nørreå, Intensive vandløbsundersøgelser.
Gudenåundersøgelsen 1973 - 1975.
Vandkvalitetsinstituttet, ATV, 1974.

/6/ Silkeborg Papirfabrik.
Landvæsenskommissionskendelse af 19. aug. 1964.

/7/ Vejledning fra Miljøstyrelsen. Spildevand.
Vejledende bestemmelser for udledning af spildevand.
Vejledning nr. 6/74, juli 1974.

/8/ Viborg Amt.
Notat vedr."Nørreå's kapacitet som recipient for spildevand". Viborg, 1974.

KSN/BJ juli 1974

Vedr.: Gudenåundersøgelsen 1973-75. Spildevandsundersøgelser

I forbindelse med Gudenåundersøgelsen 1973-75 ønskes foretaget en supplerende undersøgelse af spildevandsbelastningen fra en
./. række renseanlæg og kloakudløb jfr. vedlagte projektbeskrivelse B.3.

Deres virksomhed er blandt de foreslåede spildevandsudledere, man vil undersøge. I den anledning tillader Gudenåudvalget og Vandkvalitetsinstituttet sig at rette henvendelse til Dem for at anmode om Deres medvirken. Denne medvirken skønnes at omfatte:

1. Hjælp med fremskaffelse af eksisterende oplysninger: analyseresultater, kloakoplysninger, herunder evt. dimensioneringsgrundlag, vandføringsmålinger m.m.
2. Mandskab og udstyr i forbindelse med etablering af måleopstilling og prøvetagning.

Den første egentlige måleserie forventes afviklet i uge 36 og 37 1974, hvorfor vi snarest vil rette henvendelse til Dem for at høre Deres bemærkninger til ovenstående.

For en god ordens skyld understreges det, at de indsamlede oplysninger vil blive behandlet med diskretion, og at undersøgelsesmaterialet så hurtigt som muligt vil blive stillet til Deres rådighed, således at De kan anvende det i Deres interne planlægning.

Vi beder Dem derfor snarest belejligt om at returnere vedlagte spørgeskema i udfyldt stand.

Med venlig hilsen

K. Strange Nielsen

SENDT TIL: Fa. Klostermølle & Vilholdt
Klostermølle
866o Skanderborg att: dir. Esben Lindgreen

J. Smiths Papfabrik A/S
Bruunshåb
8800 Viborg att: dir. Fusager

Silkeborg Papirfabrik
Århusvej
8600 Silkeborg att: civ.ing. H. Maglegård Andersen

Vedr. specielle tilføjelser til ovennævnte se bagsiden af side 2.

KSN/WT 1974-08-23
7.3.43

Vedr.: Undersøgelse af spildevand fra papirfabrikker i forbindelse med GUDENÅUNDERSØGELSEN 1973-75

Ifølge aftale med de respektive papirfabrikker skal nærmere undersøgelsesprogram herved fremsendes.

Fra mandag den 2.9.1974 til tirsdag den 3.9.1974 kl. 14.00 vil Vandkvalitetsinstituttet opsætte prøvetagere og trekantoverfald til bestemmelse af vandføring. Det vil i forbindelse med opsætning af trekantoverfald være ønskeligt at have en lokal mand til hjælp.

Fra tirsdag den 3.9.1974 kl. 14.00 udtages der prøver efter følgende program:

		PRØVE NR.
tirsdag	kl. 14-22	1
tirsdag	kl. 22-06	2
onsdag	kl. 06-14	3
onsdag	kl. 14-22	4
onsdag	kl. 22-06	5
torsdag	kl. 06-14	6
torsdag	kl. 14-22	7
torsdag	kl. 22-06	8
fredag	kl. 06-14	9
fredag	kl. 14-22	10
fredag	kl. 22-06	11
lørdag	kl. 06-14	12
lørdag	kl. 14-22	13
lørdag	kl. 22-06	14
søndag	kl. 06-14	15
søndag	kl. 14-22	16
søndag	kl. 22-06	17
mandag	kl. 06-14	18
mandag	kl. 14-22	19
mandag	kl. 22-06	20
tirsdag	kl. 06-14	21

Prøverne udtages som gennemsnitsprøver i den pågældende tidsperiode.

/2

V K I

1974-08-23-KSN/WT
sagsnr. 7.3.43
side 2

Vandkvalitetsinstituttet håber, at det vil være muligt for de respektive fabrikker at skifte prøveflaskerne kl. 22, det vil sige ved start af 2. skift.

Prøverne analyseres for følgende parametre:

total-N
total-P
COD-dichromat-permanganat
BI_5
tørstof-glødetab
turbiditet
2 timers bundfald
filtrerbare stoffer
pH

På døgnbasis bestemmes

TOC

Endvidere udtages der prøver til sedimentanalyse. Der udtages 1 sedimentprøve i gennemsnit for hele måleugen og denne analyseres for tungmetallerne:

kviksølv
cadmium
bly
chrom
nikkel
kobber
zink

På en gennemsnitsprøve for hele ugen udføres desuden undersøgelser over den biologiske nedbrydelighed.

Såfremt det er muligt ønskes vandurene aflæst tre gange i døgnet af hensyn til vandbalancen.

Endvidere vil der i ugens løb blive udtaget sedimentsøjler i bunden af recipienten efter spildevandsudløbet.

Med venlig hilsen

K. Strange Nielsen

SPECIELLE TILFØJELSER I BREVENE TIL:

Fa. Klostermølle & Vilholdt:

"Der forsøges opstillet en målekasse for enden af kloakudløbet. Strømfremføring til målested ønskes. Prøverne nr. 12-17 inkl. udgår."

J. Smiths Papfabrik A/S:

"Prøvetager opstilles i målebrønd, hvor Viborg kommune foretager prøvetagning. Sedimentprøve udtages med HCV."

Silkeborg Papirfabrik:

"Der opstilles trekantoverfald i renden ved udløbet. Strøm er nødvendig. Måleoverfaldet fremstilles af Vandkvalitetsinstituttet, men en mand med evt. supplerende værktøj er ønskelig."

WT